

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsfullmäktige *Emil Vasseur* på grund av sjukdom, ländryggskott, är sängliggande och således oförmögen till arbete var der härmed på heder och samvete intyगत.

Stockholm den 6 april 1918.

Gideon Edlund.

leg. läkare.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 10, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, i vad den avser förslag till förordning om provtaxering bör hänvisas;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående resebidrag till vissa patienter vid radiumhemmet i Stockholm;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg åt vaktmästaren vid länsstyrelsen i Uppsala län R. S. Fredriksson;

nr 42, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande och bevakning av till vintervägar å isen i allmän farled hörande broar; och

nr 43, i anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående understöd åt vissa äldre behövande folkskollärare och småskollärare m. fl.; samt

bankoutskottets memorial nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 5:o av bankoutskottets utlåtande nr 39, angående vissa framställningar rörande anslagen under rikstatens tionde huvudtitel.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 33 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill att riksdagen må till bestridande av omkostnader för befrämjande av nyodlingsföretag och ökad jordbruksproduktion på sätt som i de av herrar Ollas A. Ericsson m. fl. och Olsson i Broberg m. fl. väckta motionerna föreslås anvisa *dels* å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200,000, *dels ock* å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 200,000, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag med däri av utskottet föreslagna förändringar anviast under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 64.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag nr 375, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 49 ja och 154 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 117 ja och 218 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 215, angående anslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;

nr 233, angående grunder för pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. m.;

nr 236, angående beredande av extra statsbidrag för år 1918 åt registrerade sjukkassor; och

nr 237, angående ytterligare statsbidrag å tilläggsstat för år 1918 till det frivilliga brandväsendet.

Herr statsrådet Thorsson, som anmält sig vilja vid detta sammanträde besvara herr Frändens interpellation angående inställandet av bränslekommissionens vedavverkningar, erhöll på begäran ordet och yttrade: Ledamoten av riksdagens första kammare herr A. G. Fränden har med kammarens medgivande till mig riktat följande spörsmål:

Ang. inställandet av bränslekommissionens vedavverkningar.

Är det möjligt, att bränslekommissionen äger regeringens medgivande att helt plötsligt inställa sina skogsavverkningar och entlediga av densamma anställda arbetare vid en tidpunkt, då möjlighet ännu icke finnes för dessa att erhålla annat arbete och därigenom förvärva sitt livsuppehälle?

Med anledning av interpellationen har jag från bränslekommissionen inhämtat följande upplysningar.

Bränslekommissionen har ansett, att genom avverkning under statens kontroll innevarande vinter borde anskaffas så stor vedkvantitet, att den räcker att till den 1 januari 1920 tillgodose ett årligt vedbehov, som svarar mot det behov, som under denna bränslesäsong fylles med ved från kommissionen. Vid en jämförelse mellan det beräknade behovet av ved intill sagda dag och vad som vid årsskiftet redan blivit hugget har det visat sig, att om avverkningarna överallt under våren fortsattes i samma tempo som under senare delen av 1917 man inom vissa län tämligen snart skulle hava fyllt behovet. Detta gällde särskilt de norrländska länen samt Kopparbergs län. För att undvika den situation, att man vid en viss tidpunkt skulle nödgas helt tvärt avbryta alla arbeten och stora skaror av arbetare på en gång bliva sysslösa, beslöts inom kommissionen, att inom nämnda län en successiv inskränkning av huggningarna skulle äga rum. Så har också enligt vad kommissionen upplyser skett. Antalet huggare i dessa län utgjorde den 1 januari 1918 omkring 9,000 stycken och den 1 mars omkring 6,000. Enligt kommissionens uppfattning torde de sålunda hittills frigjorda arbetsstyrkorna ha erhållit sysselsättning på annat håll, till största delen i de enskilda industriföretagens skogsavverkningar. Enligt den uppgjorda planen skulle under mars månad huggningarna ytterligare inskränkas, särskilt inom Jämtlands län. Då emellertid från flera håll farhågor uttalats för att de entledigade huggarna icke skulle kunna omedelbart erhålla annat arbete, hava de planerade inskränkningarna tillsvidare uppskiutits.

Enligt vad jag från kommissionen inhämtat måste emellertid för tiden efter den 15 april mera omfattande reduktioner ske beträffande antalet sysselsatta huggare.

Såsom härav framgår har det av interpellanten befarade mass-

Aug. instäl-
landet av
bränslekom-
missionens
vedavverk-
ningar.
(Forts.)

entledigandet av bränslekommissionens huggare inom Jämtland icke ägt rum. Givetvis måste en inskränkning av huggningarna ske i den mån vedbehovet bliver tillgodosett. Synnerligen angeläget är det emellertid enligt min mening att vid denna avveckling av bränslekommissionens verksamhet förfaras så, att den alltmer växande arbetslösheten därav i minsta möjliga omfattning ytterligare förvärras. Den arbetskraft, som ej längre är för vedanskaffning erforderlig, bör lämpligen kunna beredas sysselsättning inom jordbruket, varför entledigandet av bränslekommissionens arbetare bör försiggå i samband med förmedling av den frigjorda arbetskraften till jordbruket. Jag har vidtagit åtgärder för att den oundgängliga redueringen i kommissionens arbetarantal skall bli genomförd i enlighet med de grunder jag nu angivit.

Herr Frändén: Herr greve och talman, mina herrar! För det meddelande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet behagat lämna denna kammare i anledning av min interpellation, ber jag att få uttala min tacksamhet -- i sammanhang varmed jag tror mig kunna jämväl från många arbetare och deras hem landet runt frambara livliga instämmanden i detta mitt uttalade tack.

Då jag under remissdebatten i denna riksdag tillät mig påpeka en del omständigheter, som visade nödvändigheten av en snar omorganisation av bränslekommissionen, så torde det tillåtas mig att i anslutning därtill erinra, att bränslekommissionens försök att nedlägga arbetet än ytterligare ådagalägger ledningens oförmåga att på ett lyckligt sätt leda bränslekommissionens verksamhet. Ehuru jag har full förvisning, att regeringen med uppmärksamhet och insikt härefter följer avvecklingen av bränslekommissionens stora apparat, tillåter jag mig att vidare framhålla en del synpunkter, som synas mig beaktansvärda. De erfarenheter, som vunnits av bränslekommissionens verksamhet, visa oförtvdbart, att det inom högsta ledningen saknats de praktiska synpunkter, vilka varit nödiga att anlägga vid skötseln av ett så stort företag. För att nu förebygga, att alltför stora rubbningar och olägenheter under avvecklingstiden må uppstå, är det nödigt att tillsätta en på arbetsområdet fullt sakkunnig person. Det synes mig även vara nödigt påpeka, att bränslekommissionen måste under avvecklingstiden stå i livlig förbindelse med landets arbetsförmedlingsanstalter och inrätta sitt arbete med öppen blick och förståelse för arbetstillfällena på andra områden.

Det är därför av största vikt, att bränslekommissionens verksamhet i denna del nu lägges i en praktisk persons hand. De många anspråk på skadeersättning, som säkerligen komma att framställas på grund av bränslekommissionens många gånger okloka anordningar, kräva jämväl i och för sig en praktisk man. Bortsett från alla dem, som med all sannolikhet komma att framställa anspråk på ersättning för utstämplad, men ej avverkad skog, vilken på sådant sätt blivit mer eller mindre skadad, torde skadeersättningsanspråken bliva av rätt omfattande natur.

Som herrarna säkerligen erfarit, ligga bränslekommissionens

vedmassor till stor del på odlade områden, och vad betydelse detta kan hava i en tid som denna är lätt att förstå.

Jag tror mig knappast säga för mycket, om jag påstår, att de nyodlingar, som till våren planeras, näppeligen komma att motsvara den areal av odlad jord, som nu upptages av bränslekommissionens vedupplag. Med förståelse och ett praktiskt ingripande skulle dessa odlade arealer, som upptagas av vedupplagen, kunna förminska åtminstone till hälften. Vidare har jag mottagit framställningar från ett stort antal banvakter vid statens järnvägar med uppmaning, att deras intressen i denna sak beaktas. De hava som bekant själva och på egen bekostnad uppodlat den jord, som finnes efter deras bevakningssträckor. Denna odlade mark upptages nu till stor del av bränslekommissionens vedupplag. Utsikterna för dem att få nöjaktig ersättning är givetvis mycket små vid det förhållande, att staten äger marken. Deras s. k. boställsjord, ehuru obetydlig till sina arealer för var och en, lämnar i regel foder för en ko, förutom potatisland m. m., och man kan lätt förstå, av vilken betydelse för deras utkomst denna jord är.

De här framkomna, förutom många andra omständigheter fordra, att i högsta ledningen för bränslekommissionen insättes en person, som har möjlighet att på ett klokt och praktiskt sätt biträda vid avvecklingen, så att den må bli till minsta skada och förlust för staten samt enskildas rätt och bästa.

Herr W e l a n d e r: Herr greve och talman, mina herrar! Vad man än har att anmärka mot bränslekommissionen, så är det min övertygelse, att denna genom sin påbörjade inskränkning av dess verksamhet, var inne på rätt spår, och jag vill för min del, med anledning av det avgivna interpellationssvaret och de ord, som yttrades av interpellanten, understryka, att det fortfarande är angeläget, att bränslekommissionen fotsätter att avveckla på det sätt, som den nu har börjat. Om jag uppfattade herr statsrådet rätt, så har bränslekommissionen sagt, att det vore dess mening att i den mån som vedbehovet kunde bli fyllt i landet genom upphuggning — och då utgick man i sin beräkning från den vedmassa, som var upphuggen intill slutet av 1917 — skulle arbetet inskränkas. Efter vad jag inhämtat är saken vida allvarligare än så, ty redan i början av vintern fanns det i flere norrländska län och särskilt i det län, som jag och interpellanten representera, alldeles för mycket ved, ett stort överflöd, som ej behövdes i länet, och vad som än värre var, det kunde ej säljas till de sydliga delarna av landet, ty veden är redan på de platser, där den ligger, oftast avlägsna platser, så orimligt dyr, att den icke kan med utsikt till någon vinst avyttras utan snarare med stor förlust säljas till de sydliga delarna av landet efter tillägg av fraktkostnaderna. Saken har således kommit i ett för bränslekommissionen ganska allvarligt läge. Det kan ej förnekas, att detta beror på bristande planläggning av upphuggningen i länet, ty man borde i tid ha sett sig för, så att man ej hopat så stora vedmassor i de nordligare länen; men saken är nu en gång gjord, och bränslekommissionen har haft under

Ang. instäl-
landet av
bränslekom-
missionens
vedavverk-
ningar.
(Forts.)

Ang. instäl-
landet av
bränslekom-
missionens
vedavverk-
ningar.
(Forts.)

omprövning att vidtaga åtgärder för att sälja denna ved till bolag och enskilda, och på det sista i dessa dagar lærer den försökt att sälja veden till Norge just från Jämtland. Då förstår man, att det var på tiden och till och med i sista stund, som bränslekommissionen nu beslöt sig för att inskränka huggningen, och felet var enligt min mening endast det, att den tyckes hava alltför sent fått detta klart för sig, då den beslöt sig för en så hastig arbetsinskränkning, men säkert är, att den var behöfelig. För min del skulle jag ha trott, att det gått lättare, om de ej fortsatt huggningen i samma omfattning som förut. Man förstår, att bränslekommissionens avveckling kommer att i mycket hög grad försvåras, om huggningen nu skall fortgå oförminskat på detta sätt. Det hopas ytterligare stora massor av ved, som ej kunna realiseras till skäligt pris på den ort, där veden ligger, och som ej heller kunna säljas till de platser, där den behöves. Då var det ju nödvändigt att avveckla, och jag vill hoppas, att bränslekommissionen får fortsätta och det i ganska starkt tempo med att avveckla huggningen. Jag tänker då särskilt på det län, som jag närmare känner till, nämligen Jämtland.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsuskottets memorial nr 39, bevillningsuskottets betänkanden nr 29 och 30, laguskottets utlåtanden nr 34 och 35, jordbruksuskottets utlåtanden nr 37—41 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksuskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om kraftigare befrämjande av kolonisationen å kronojord i Norrland, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrade
bestämmelser
för statens
egnahemslåne-
rörelse.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksuskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner angående ändrade villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen.

Jordbruksuskottet hade i ett sammanhang till förberedande behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

1) nr 101 i första kammaren, av herr *Jöns Pålsson m. fl.*, och nr 215 i andra kammaren, av herr *von Sneidern m. fl.*, av lika lydelse, vari hemstälts, att riksdagen ville för sin del besluta, dels att 2 mom. 2 stycket av gällande allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen skulle erhålla följande ändrade lydelse: »Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet överstiger: för obebyggd jordbrukslägenhet 10,000

kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 7,000 kronor och för bostadslägenhet 6,000 kronor»; dels ock att dessa ändrade bestämmelser skulle tillämpas i fråga om egnahemslån, som beviljades för år 1919 eller senare år;

*Om ändrade
bestämmelser
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)*

2) nr 39 i andra kammaren, av herr *Welin*, vari hemställdt, att riksdagen ville besluta att ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t behagade föreskriva, att mom. 2 andra punkten i kungl. kungörelsen den 13 juni 1908 angående förändrade allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen skulle erhålla följande ändrade lydelse: »Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet överstiger: för obebbyggd jordbrukslägenhet 12,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 10,500 kronor och för bostadslägenhet 6,000 kronor»;

3) nr 94 i andra kammaren, av herr *Sjölander*, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta, dels att maximivärdet å jordbruksfastighet, varå statens egnahemslån kunde erhållas, skulle höjas: 1) för fastighet, som vore obebbyggd eller i behov av ombyggnad, från 8,000 till 14,000 kronor, 2) för bebyggd fastighet från 7,000 till 11,000 kronor, dels att lån å fastighet av det förra slaget skulle kunna utgå med nio tiondelar av fastighetens värde samt att ansökan om dylikt lån, där det förutsatte nyodlingar, skulle äga företräde framför annan ansökan om egnahemslån; samt dels att i enlighet med egnahemssakkunnigas förslag i betänkande av den 14 oktober 1914 behörig förmedlare av statens egnahemslån skulle tillerkännas rätt att erhålla lån för upplåtande av egnahemslägenheter å arrende med köprätt;

4) nr 95 i andra kammaren, av herr *Sjölander*, vari hemställdt, dels att maximivärdet å bostadslägenhet, varå statens egnahemslån kunde erhållas, skulle höjas till 7,000 kronor, dels ock att låne-maximum å dylik lägenhet skulle höjas till fem sjattedelar av dylik lägenhets värde;

5) nr 40 i andra kammaren, vari herr *Nilsson* i Kristianstad hemställdt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i mom. 2 i gällande allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen, att egnahemslån för bostadslägenhet kunde utgå, när det beräknade värdet för dylik lägenhet icke överstege 8,000 kronor;

6) nr 14 i andra kammaren, vari herr *Olsson* i Ramsta hemställdt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:ts täcktes låta verkställa utredning, i vad mån och på vad sätt staten kunde bereda obemedlade vidsträcktare möjligheter att mot realsäkerhet och andelsborgen eller annan garanti erhålla lån för bildande av egna hem och småbruk, och därefter till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

7) nr 96 i andra kammaren, vari herr *Sjölander* hemställdt, att tilläggs-lån till statens egnahemslån måtte utgå enligt de bestämmelser, som i 1914 års egnahemssakkunnigas betänkande föresloges, dock att värde- och lånemaxima vid beviljande av tilläggs-lån bringa-

Om ändrade
bestämmelser
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)

des i överensstämmelse med de ändringar i gällande bestämmelser för egnahemslån, som innevarande riksdag möjligen komme att företaga.

I föreliggande utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av förevarande motioner av herrar Jöns Pålsson m. fl., von Sneidern m. fl., Welin, nr 94 och nr 95 av herr Sjölander. samt av herr Nilsson i Kristianstad ej mindre för sin del besluta, dels att bland allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen skulle, med ändring av nu gällande föreskrifter, stadgas, att egnahemslån ej finge utgå, där det beräknade värdet överstege: för obebyggd jordbrukslägenhet 12,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 9,000 kronor och för bostadslägenhet 7,000 kronor, dels ock att berörda förändrade bestämmelser skulle tillämpas i fråga om egnahemslån, som beviljades för år 1919 eller senare år, än även i skrivelse till Kungl. Maj:t härom göra anmälan;

2) i anledning av herr Sjölanders motioner nr 94 och 95, i vad de icke blivit besvarade genom vad utskottet under 1) anført, och herr Sjölanders motion nr 96 samt herr Olssons i Ramsta motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida och i vad mån i av motionärerna angivna riktningar ändrade villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen kunde anses erforderliga, samt därefter till riksdagen inkomma med de förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Aaby Ericsson*, *Fahlén* och *Lindblad*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Punkten 1.

Herr Pålsson, Jöns: Herr greve och talman! Det är en ganska rik erfarenhet riksdagen gjort under de gångna fjorton åren av utvecklingen av egnahemsrörelsen, åstadkommen huvudsakligen på grund av de lån, som riksdagen har anslagit. Man kan ej undra över, när man tänker tillbaka, att riksdagen i första början, när man anslög medel till denna egnahemsrörelse, var försiktig. Man stannade då vid en summa av 5,000 kronor för jordbrukslägenheter samt 3,000 kronor för bostadslägenheter. Sedan dess, när man sett resultatet av rörelsen, har man ökat på dessa siffror, och 1906 ökade man på med 1,000 kronor för att redan 1910 öka på med ytterligare 1,000. Emellertid ha 6 år gått sedan dess, och man har under denna tid nog gjort den erfarenheten, att det var nödvändigt, att man ytterligare ökade på anslaget till egnahemsrörelsen för att åstadkomma fortsatt glädjande utveckling av densamma, jag tänker, att den meningen är allmän, att det nu är tid att giva ytterligare en liten handräckning åt dessa egnahemsbesittare. I denna fråga hava ju också en mångfald motionärer uppträtt med en mångfald av yrkanden. Även jag är för min del motionär i ärendet, och jag tror, att jag har varit

bland de försiktigare härvidlag, då jag stannat vid ett förslag om 10,000 kronor. Andra ha föreslagit en ökning till 12,000 å 14,000 för jordbrukslägenheter. Det är tydligt, att i riksdagens början, när dessa motioner väcktes, hade man ej så bra reda på den finansiella ställningen, att man vågade sig på så höga belopp. Det är egentligen det, som gjort, att jag har föreslagit ett lägre belopp, men då jordbruksutskottet med den större insikt i ämnet, som det vunnit under den tid av riksdagen, som gått, och med den större inblick i den finansiella ställningen, som det har ernått, har föreslagit ett större belopp, så vill jag säga, att jag gärna är med på detta högre anslag. Att denna ökning till det föreslagna beloppet 12,000 kronor för obebyggd jordbrukslägenhet, 9 000 för bebyggd jordbrukslägenhet, 7,000 kronor för bostadslägenhet är nödvändig är dock ganska uppenbart. Ty det är ju mycket stora prisstegringar, som intäffat under de sex år, som gått sedan höjningen sist företogs, och denna stegring har ju träffat utom det byggnadsmaterial, som användes, även de redskap, som småbrukarna använda. Härvidlag är kanske prisstegringen den allra största. Det är således nödvändigt enligt min mening, att man nu ökar detta anslag. Emellertid synes det ju, som om utskottet ej varit enigt i denna fråga. Tyvärr finnas ju tre stycken reserveranter, visserligen med en blank reservation, så att man ej i förväg kan veta, ifall de äro med på saken eller om de möjligtvis till och med vilja hava ökning av beloppet. Dessa namn återfinnes ständigt, då denna fråga varit före, som reserveranter med avslagsyrkande. Således är det väl knappt något hopp om att från det hållet få något medhåll. Det vore verkligen önskvärt, då dessa tre reserveranter ha sett utvecklingen av egnahemsrörelsen under de gångna åren, att de nu icke komma med något avslagsyrkande. Det vore önskvärt att dessa reserveranter här endast framförde principiella betänkligheter och intet avslagsyrkande, ty det är nödvändigt, att man nu ordnar denna fråga. Det är i sann mening en samhällsupbyggande gärning, ifall vi nu stödja dessa egnahemsbyggare med de ökade lån, som här föreslås, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Jag ber endast att få upplysa den siste ärade talaren, att denna gång voro vi reserveranter bättre än han trodde, ty vår reservation gäller ej punkt 1 utan punkt 2.

Greve Wachtmeister, Axel: Jag skulle kunnat förstå reserveranternas, ifall deras yrkande gått ut på avslag å båda punkterna av betänkandet, men nu ha ju alla inom utskottet varit ense om punkt 1, varit ense om, att det är nödvändigt att höja läne-maxima för att egnahemsrörelsen må kunna fortgå — men förlåt, herr talman, jag fattade saken så, som om det var punkt 2, som det nu var fråga om. Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

*Om ändrad
bestämmelser
för statens
egnahemsrörelse.*

(Forts.)

Om ändrade
bestämmelser
för statens
egnahemsläne-
rörelse.

(Forts.)

Punkten 2.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Det är mot denna punkt, som jag och ett par medreservanter riktat oss. Såsom herrarna ha sig bekant, så ha egnahemslån hittills beviljats till $\frac{5}{6}$ av jordbruksfastighets värde och i fråga om bostadslägenhet till $\frac{3}{4}$ av dess värde. Men nu har enskild motionär kommit och önskat, att lånen skulle utlämnas till belopp, motsvarande lägenhetens fulla värde, dels mot realsäkerhet, i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande föreskrifter, dels ock mot lämnande av andelsborgen eller annan garanti. Nu har man hittills ansett, att den uppmuntran, som ligger i erhållandet av ett av dess egnahemslån, borde vederbörande egnahemslåntagare visa sig förtjänt av antingen genom att ha samlat ett eget mindre belopp själv eller ha det förtroendet i sin hembygd, att han kunnat anskaffa den sjättedel, som fordrades för att kunna fylla ut kostnaden för jordbrukslägenheten. Att nu staten skulle lämna dessa egnahemslån till fulla värden, ha vi ansett vara betänkligt, och i ett andra kammarens uttalande i denna sak heter det: »Det invändes måhända jämväl, att det med nuvarande höga jordpriser är ansvarslöst att uppmuntra till bildandet av egnahem, vilka svårligen kunna skänka sin innehavare en ens nödtorftig bärgning.» Detta yttrande gäller ju egentligen, att man velat ha högre egnahemslån, lån till fulla beloppet av fastighetsvärdet, men torde också vara tillämpligt i fråga om lån till lägre belopp.

Det är mot den av utskottet gjorda hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta syfte, som vi reservanter ha reagerat, och jag ber att få yrka avslag på utskottets betänkande i denna punkt.

Greve Wachtmeister, Axel: Med anledning av vad utskottets vice ordförande nyss yttrat ber jag att få framhålla, att här icke är fråga om någon saklig prövning av motionärernas önskemål. Hade så varit, hade jag för min del haft precis samma åsikt som herr Aaby Ericsson, att denna motion av herr Olsson i Ramsta icke bort bifallas, men mot åtskilliga av de önskemål, som av herr Sjölander framförts, har jag ställt mig sympatisk. Men här är som sagt icke fråga om, att riksdagen skall ingå på en saklig prövning. I utskottets motivering heter det, att anledning icke föreligger att nu ingå i prövning av dessa önskemål, utan utskottet har velat framhålla, att motionärerna ha vänt sig till riksdagen såsom forum för avgörande, men utskottet hänvisar motionärernas önskingar till ett annat forum, nämligen till Kungl. Maj:t, för att där i första hand behandlas och sedan komma till riksdagen. Då jag anser, att det icke kan vara annat än fördelaktigt för en sund utveckling av egnahemsrörelsen att få dessa önskemål prövade, har jag inom utskottet ställt mig på utskottsmajoritetens sida, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Roos: Jag tror, att envar, som är vän av denna rörelse.

måste med stor betänksamhet ta i betraktande de framställda önskemålen av herrar motionärer, som av utskottet tillstyrkts. Ty skulle det bli förhållandet, att köpeskillingens fulla valör skulle kunna såsom lån lämnas till dessa egnahemsbor, måste resultatet bli, att en mycket ingående och sorgfällig granskning måste äga rum i fråga om såväl sökandens kapacitet som de förutsättningar, han har, att kunna presteras ett eget hem ävensom om de extra säkerheter, han kan erbjuda. Givetvis bleve resultatet av det, att många, som icke kunna presteras mera än god vilja och ett par starka armar, komma till korta, ty egnahemsnämnderna och sedan hushållnings-sällskapens förvaltningsutskott kunna icke äventyra kapitalet i den omfångning, som resultatet skulle bli, därest detta förslag bleve verklighet. Jag tror för övrigt, att en alltför mycket forcerad egnahemsrörelse icke är lycklig. Denna gång på gång förekommande styckning av stora egendomar har dock två sidor. Det får väl anses som klart, att det är de stora egendomarna, som leverera den spannmål, städerna och de stora industricentra äro i behov av, och att för varje större egendom, som styckas till egnahem, minskas den kontingent jord, som lämnar brödsäd till nyssnämnda befolkning.

Jag får, herr greve och talman, instämma i det slut, vartill reservanterna kommit.

Herr Ericsson, Aaby: Endast en kort replik till min ärade granne på Blekingebänken!

Han sade, att här icke vore fråga om någon saklig prövning av denna fråga utan att man skulle undanskjuta denna genom en skrivelse. Men, mina herrar, det är väl först och främst en saklig prövning, om man vill skriva eller icke. Det är det, varom fråga för närvarande föreligger, och det är väl beroende på, om den sak, varom man vill skriva, gillas av kammaren eller icke. Vill kammaren, att lån skall utlämnas till fulla beloppet av lägenhetens värde, ja, då bör den skriva; vill den det icke, så vet jag icke vad det tjäna till att skriva, och då bör väl kammaren låta bli att skriva.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Debatten från reservanternas sida har hela tiden, såvitt jag rätt fattat det, rört sig om en *detaljfråga* i den skrivelse, varom man här debatterat, det är den detaljfrågan, huru man skall fatta ställning till spørgmålet, om man skall kunna utlämna egnahemslån till lägenhets fulla värde. Men jag ber att få påpeka för kammarens ledamöter, att det finnes en hel del andra spørgsmål, som i skrivelseförslaget äro omfattade och varom meningarna torde vara ganska eniga även i denna kammar. Att utskottet vid sådant förhållande även vågat taga med den fråga, som herr Aaby Ericsson och med honom liktänkande yttrat sig om, är ganska naturligt, då det särskilt i skrivelseförslaget heter, att det bör tagas i omprövning, *huruvida och i vad mån* dessa olika önskemål på egnahemsområdet böra komma under beaktande. Jag kan sålunda icke finna annat, än att i det förslag, som utskot-

Om ändrade bestämmelser för statens egnahemsrörelse.
(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
för statens
egnahemslåne-
rörelse.*

(Forts.)

tet kommit med, man varit så synnerligen noggrann i valet av uttryck, att den ringaste fara icke kan föreligga att bifalla utskottets skrivelseförslag. Vid sådant förhållande tillåter jag mig att hemställa om bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Greve W a c h t m e i s t e r, A x e l: Herr greve och talman! Jag är förekommen av den föregående talaren. Talarna å reservanternas sida ha uteslutande polemiserat mot herr Olssons i Ramsta motion, men alla icke erkänt herr Sjölanders önskemål.

Jag kan för min del, som jag förut sagt, icke gilla herr Olssons förslag men ställer mig sympatisk mot flera av de Sjölanderska önskemålen, och att då särskilt plocka ut herr Olssons i Ramsta motion och icke fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den, anser jag vara olämpligt. Jag anser, att alla önskemålen böra följa med och komma under omprövning vid utredningen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten 2, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, varefter och sedan en voteringssedel blivit undantagen och förseglad samt de övriga öppnats, rösterna befunnos hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 59.

På grund härav öppnades även den förseglade sedeln, och då denna befanns innehålla ett ja, hade kammaren fattat beslut i överensstämmelse med ja-propositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t an-

gående åtgärder från statens sida till underlättande av jordbrukarnas kamp mot ogräsen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för officerare med flera att i vissa fall använda militärbiljett vid tjänstledighetsresor.

Om rätt för officerare m. fl. att i vissa fall använda militärbiljett vid tjänstledighetsresor.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 61, hade herr *Hans Ericson* m. fl. anhållit, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om sådana ändringar i nu gällande bestämmelser, att dels den underofficerare med vederlikar nu tillkommande rätten att vid vissa fall använda militärbiljett vid tjänstledighetsresor utsträcktes även till officerare med vederlikar; dels officerare och underofficerare med vederlikar, vilka tillhörde inom VI arméfördelningsområdet eller Bodens fästning förlagt truppförband (anstalt), medgäves rätt att högst två gånger årligen å statens järnvägar använda militärbiljett för tjänstledighetsresa av minst 300 kilometers längd.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Ericson*, *Hans*: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande motionen har hemställts, att den rätt, som för närvarande tillkommer underofficerare med vederlikar att under vissa förhållanden begagna sig av militärbiljett vid tjänstledighetsresor, även skulle tillkomma officerare med vederlikar, ävensom om vissa bestämmelser för officerare och underofficerare med vederlikar, vilka tillhöra inom VI arméfördelningsområdet eller Bodens fästning förlagt truppförband om rätt att under vissa förhållanden använda militärbiljett för tjänstledighetsresa av över 300 km. längd.

Det är ju så, att för närvarande officerare i mycket stor utsträckning kommenderas att tjänstgöra utanför sin egentliga hemort. Förhållandet är även att, med hänsyn till såväl deras avlöningsförmåner, som även med avseende å kostnaden för dylika resor, det praktiskt sett är omöjligt för dem att, utan att erhålla förmåner av den art, motionen avser, kunna besöka hemorten. Det synes därför vara mycket behjärtansvärt, att någonting åtgöres i detta avseende. Utskottet har också för sin del ställt sig sympatiskt till förslaget. Järnvägsstyrelsen och vissa militärmyndigheter, som hörts i ärendet, hava ställt sig så, att järnvägsstyrelsen säger, att den rätt, som nämnda underofficerare och manskap äga att begagna militärbiljett till tjänstledighetsresor, är motiverad av att genom nedsättning av biljettpriset söka hjälpa dessa svagt avlönade och i övrigt i ekonomiskt avseende i allmänhet mindre väl lottade kategorier av militärpersonalen.

Om rätt för officerare m. fl. att i vissa fall använda militärbiljett vid tjänstledighetsresor.

(Forts.)

Jag hemställer emellertid till kammaren huruvida icke med hänsyn till dyrtiden även avlöningen för officerare med vederlikar kan anses så svaga, att det kunde vara mycket behjärtansvärt att även för dem bereda någon lättnad. Järnvägsstyrelsen har för sin del ingenting emot, att befäl, tillhörande VI arméfördelningen och Bodens trupper få den nu ifrågasatta rättigheten, men vill icke för sin del bestrida kostnaden härför. Det är klart att motionärerna i sin motion syftat på målet och icke tagit hänsyn till vilken myndighet, som skall betala kostnaden. De militärmyndigheter, som hava hörts i ärendet, hava ansett det vara mycket behjärtansvärt, att något göres i motionens syfte och hava tillstyrkt densamma.

Nu har utskottet, som jag nyss nämnde, ställt sig sympatiskt i princip till saken, men det anser, att ärendet bör överlämnas till de sakkunnige, som blivit tillsatta för utarbetande av lönerreglering för befäl vid krigsmakten. Dessa sakkunnige hava, såvitt jag har mig bekant, redan slutat sitt arbete, och jag tror således detta vore en åtgärd, som icke bleve vidare effektiv.

Då utskottet varit enhälligt i sitt yttrande, vill jag här icke göra något yrkande men vill i alla händelser hemställa, om icke regeringen ville taga saken under omprövning och i alla fall söka vidtaga några åtgärder i motionens syfte.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder för inrättande av badanstalter i större befolkningscentra och å landsbygden m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag ur protokollet delgivas medkammaren.

Ang. åvägbringande av större överskådlighet beträffande Svensk författningssamling.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägbringande av större överskådlighet och ordning beträffande Svensk författningssamling.

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Persson* i Fritorp m. fl. väckt motion, nr 111, hade nämnda kammare på hemställen av sitt femte tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att vid införandet i Svensk författningssamling av författningar, som avsåge förändring i eller tillägg till äldre författningar, jämväl måtte, där så lämpligen kunde ske, göras hänvisning till det eller de ställen i författningssamlingen, där den ursprungliga författningen samt

eventuella föregående ändringar i densamma funnes införda, dels att förutom de nu utgivna årsregistren till författningssamlingen måtte utgivas register för längre tidsperioder ävensom under löpande år register för vart och ett av de tre första kvartalen.

*Ang. ävaga-
bringande ar-
större över-
skådlighet be-
träffande
Svensk för-
fattningssam-
ling.*

(Forts.)

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag är övertygad om, att var och en, som har att använda den publikation, som bär namnet Svensk författningssamling, är motionären synnerligen tacksam för det uppslag han givit till åtgärder för att underlätta författningssamlingens användande. Sådana åtgärder äro också synnerligen av behovet påkallade. Särskilt har, sedan den nya anordningen av författningssamlingen genomförts, det blivit förenat med mycket stort besvär och betydlig tidsutdrägt att i löpande årgång få reda på en författning, som man behöver taga del av.

Emellertid befarar jag, att den anordning, som utskottet här föreslår, icke är ägnad att medföra det avsedda resultatet. Utskottet föreslår, att det för vart och ett av de tre första kvartalen skall utarbetas ett särskilt sakregister till författningssamlingen, varemot för det sista kvartalet icke något sådant skulle utarbetas, utan detta skulle ingå i årsregistret.

Nu är förhållandet det, att under normala tider — sedan krigsutbrottet ställer det sig något annorlunda — utkomma jämförelsevis få författningar i början på året men däremot den största mängden mot slutet av året. För att som exempel taga årgången 1913, alltså den sista före krigsutbrottet, utkommo under första kvartalet 28 nummer om 34 sidor, under andra kvartalet 60 nummer om 148 sidor och under tredje kvartalet 132 nummer om 284 sidor. Men efter den 1 oktober utkommo 185 nummer om 992 sidor, sålunda nära halva antalet nummer och mera än $\frac{2}{3}$ av hela antalet sidor i årgången. Hade nu den av utskottet föreslagna anordningen varit tillämpad, skulle man hava fått ett register för de 34 sidorna under första kvartalet, något som varit alldeles överflödigt, och vidare register för andra och tredje kvartalen. Men för fjärde kvartalet, eller rättare sagt, de författningar, som utkommo efter den 1 oktober, skulle man hava fått vänta ända till april månad påföljande år, innan man fått detta register. Förhållandet är nämligen det, att författningar utkomma ända till i mars månad påföljande år, ehuru de avse det gångna året, och så länge måste man vänta på årsregistret.

Enligt min uppfattning kan saken ordnas på ett ytterst enkelt och fullt effektivt sätt sålunda, att för varje månad utgives en förteckning i nummerföljd över de författningar, som utkommit under månaden. Den största svårigheten vid författningssamlingens användande är nämligen den att en mängd författningar utkomma i ett och samma häfte, blandade om varandra, och att icke ens ny sida

Ang. åväg-
bringande av
större över-
skådlighet be-
träffande
Svensk för-
fattningssum-
ming.

(Forts.)

börjar för varje författning. Det är alltså ytterst svårt att överblicka författningarna. Har man däremot en i nummerföljd ordnad förteckning, tager det blott några sekunder eller åtminstone är det blott några minuters verk att gå igenom denna för att få reda på den författning, man vill taga kännedom om. Jag vill därmed dock icke säga, att icke de föreslagna sakregistren skulle hava någon nytta med sig, ty härvid gäller, att det ena goda icke utesluter det andra. Men enligt mitt förmenande är huvudsaken att få fram sådana månadsförteckningar.

Då jag icke är i tillfälle att nu föreslå den omformulering av utskottets betänkande, som skulle bliva en följd av bifall till den anordning, som jag tillåtit mig ge anvisning på, får jag, herr greve och talman, hemställa, att det föreliggande betänkandet måtte återremitteras till utskottet.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Utskottet hade trott, att, sedan vederbörande myndighet yttrat sig i ärendet och då ifrån dess sida intet fanns att anmärka emot det föreliggande förslaget, även första kammaren skulle kunna godkänna det samma.

Den föregående ärade talaren har emellertid nu framhållit åtskilliga nya synpunkter, vilka, i förbigående sagt, synas mig hade bort blivit framställda vid remissen till utskottet av detta andra kammarens beslut, så att utskottet hade varit i tillfälle att taga dem under överbärande redan från början.

Då så icke skett, och det icke torde kunna bestridas, att dessa synpunkter äro beaktansvärda, har jag, herr talman, intet att erinra däremot, att detta betänkande återremitteras till utskottet.

Greve Spens: Herr Widell föreslog, att de av honom förordade månadsförteckningarna skulle upprättas i nummerordning. Jag undrar emellertid, om det icke vore skäl att upprätta dem i bokstavsordning d. v. s. alfabetisk ordning och vill därför ange skäl för en sådan anordning, så att utskottet får tillfälle att taga även den anordningen i överbärande.

Då man skall slå igenom flera månadsförteckningar uppstår rätt stort besvär, om de äro ordnade efter nummerföljd. Det är nämligen icke alls sagt, att man har reda på, vilken månad författningarna utkommit. Man kan måhända få söka i tolv nummerförteckningar, innan man får reda på den författning, man vill hava tag i. Om man kan finna den genom att blott söka på en bokstav i varje förteckning, blir detta givetvis lättare och mycket mindre tidsödande, än om man skall leta igenom hela förteckningarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i fråga om föreliggande utlåtande annat yrkande ej framkommit, än att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övcrvägande ja besvarad.

Ang. ävåga-
bringande av
större övcr-
skådligkct be-
träffande
Svensk för-
fattningssam-
ling.

(Forts.)

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om införande årligen i riksdags-trycket av förteckning å riksdagens ledamöter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om viss frihet från skatt till staten för aktiebolaget elektrolytverken m. m. ävensom en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om godkännande av vissa lagbestämmelser mot användande av mutor och bestickning vid ekonomiska uppgörelser m. m.

Om lagbestäm-
melser mot
användande av
mutor m. m.
vid ekono-
miska upp-
görelser

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med anledning av en inom andra kammaren av herr *Winkler* väckt motion, nr 147, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes skyndsammast låta utarbeta och så vitt möjligt redan vid innevarande riksmöte för riksdagen framlägga förslag till särskild lag mot användande av mutor och bestickning vid ekonomiska uppgörelser ävensom förslag till de ändringar i strafflagens 25 kapitel, som av en sådan lagstiftning kunde föranledas.

Greve *Spens*: Jag skall be få yttra några ord i detta ärende utan att dock göra något yrkande.

Utskottet har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta ur patentlagstiftningskommitténs förslag till lag mot illojal konkurrens utbryta och om så behövs omarbeta de i samma förslag intagna bestämmelserna mot användande av mutor och bestickning vid ekonomiska uppgörelser ävensom kommitténs förslag till lag om de ändringar i 25 kap. strafflagen, som därmed stå i samband; och utskottet har hemställt, att allt detta måtte ske så *hastigt*, att Kungl. Maj:ts förslag i de utbrutna delarna måtte, såvitt möjligt, föreläggas redan den nu pågående riksdagen.

Inom utskottet har jag för min del motsatt mig, att en sådan hast skulle begäras, och jag har där påpekat dels att lagrådet, som måste höras, ej gärna kan medhinna detta så snabbt, och dels att

Om lagbestäm-
melser mot
användande av
mutor m. m.
vid ekono-
miska upp-
görelser.
(Forts.)

utskottets begäran om en sådan skyndsamhet ej står väl tillsammans med riksdagens förut i år fattade, ehuru dock ej ännu promulgerade beslut om sådan ändring i riksdagsordningen, att kungl. propositioner böra vid lagtima riksdag avlämnas inom 70 dagar från riksdagens öppnande, såvida ej Kungl. Maj:t finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men; och av sådan beskaffenhet kan man ju ej säga, att denna fråga är.

Jag har emellertid huvudsakligen begärt ordet för att uttala den förhoppningen, att om möjligt hela lagförslaget mot illojal konkurrens måtte framläggas vid nästa riksdag. Här är nämligen en bestämd lucka i den svenska lagstiftningen, vilken i dessa dagar gjort sig gällande i flera hänseenden.

I går meddelade jordbruksministern i andra kammaren i svar på en interpellation, att det länge väntade och behöfliga förslaget till lag angående kontroll å i handeln förekommande kraftfodermedel ansetts böra upptagas till omprövning först i samband med lagstiftningen om illojal konkurrens.

I förslaget till lag mot illojal konkurrens finnas vidare fullt klara lagbestämmelser i de fall, som avses i det mål, som nu pågår i den s. k. kullageraffären.

Nu har det, såsom jordbruksministern i sitt interpellationssvar i går framhöll, ansetts, att, då lagförslaget mot illojal konkurrens förutsatte ändringar i tryckfrihetsförordningen, dessa ändringar borde viddas först i samband med en fullständig revision av tryckfrihetsförordningen. Kommittén, som utarbetat lagförslaget om illojal konkurrens, har emellertid framlagt förslag jämväl till de ändringar i tryckfrihetsförordningen, som skulle av förslaget föranledas. Skulle det vara omöjligt att antaga kommitténs förslag till dessa ändringar, så lär det, efter vad jag inhämtat, gå ganska lätt för sig att omarbeta kommitténs förslag till lag mot illojal konkurrens, så att det ej kommer att stå i konflikt med tryckfrihetsförordningen.

Att företaga utbrytning av en del av ett lagförslag vållar också ganska mycket arbete, som kunde undvikas, om hela lagförslaget framlades, och jag har därför velat uttala såsom min åsikt, att det lyckligaste vore, om hela lagförslaget mot illojal konkurrens kunde — i omarbetat skick om så behöves — framläggas till nästa riksdag.

Jag har dock, som sagt, icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Om upphä-
vande av stad-
gad anmä-
lingsskyltig-
het beträffande
vissa samman-
träden m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 13 i ordningsstadgan om rikets städer.

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Werner* m. fl.

väckt motion, nr 230, — åsyftande upphävande av den i ordningsstadgan för rikets städer stadgade anmälningsskyldigheten i fråga om vissa föredrag och sammanträden m. m. — hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga den förändringen av § 13 i ordningsstadgan för rikets städer, att § hädanefter skulle lyda:

Om upphävande av stadgad anmälningsskyldighet beträffande vissa sammanträden m. m.

(Forts.)

Mom. 1. Var och en, som vill i stad eller å dess område giva offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konstridning, förevisa djur, konststycke eller annat dylikt, hålla konsert eller eljest utföra musik, anställa maskerad, bal, lekstuga eller andra nöjen eller göra andra tillställningar av därmed jämförlig beskaffenhet, vilka genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöras, eller var till inträdeskort försäljas eller avgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till vilka allmänheten eljest har tillträde, skall därom göra anmälan hos polismyndigheten. I fall tillställningen — — — — behöri gen anmäld.

Mom. 2. Är fråga om maskerad, bal, lekstuga, lindansning, positivspelning eller dylikt, akrobatiska konststycken, konstridning, djurföreläsning eller andra med dessa jämförliga tillställningar, eller skall tillställning, som i mom. 1 omförmäles, äga rum på gata, torg eller annan allmän plats eller på annat under bar himmel beläget ställe, till vilket allmänheten eliest har obetingat tillträde, då skall polismyndighetens tillstånd avvaktas, och vare förbjudet att, innan tillstånd meddelats, utlämna inträdeskort, fordra, begära eller mottaga avgift.

Mom. 3—7. Den som gjort anmälan — — — — är särskilt stadgat (= nuvarande lydelsen).

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föreliggande utlåtande på angivna grunder hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Bergman*, *Oscar Olsson* och *Malkolm Pettersson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Olsson*, *Oscar*: Den bestämmelse i ordningsstadgan, det här gäller, handlar om lindansare, positivspelare, förevisare av vilda djur och svenska medborgare, som sammankomma för att behandla allmänna angelägenheter o. s. v. Bestämmelsen avser att möta eventuella vådor av sådant folks uppträdande. Sammanställningen kunde egentligen anses komprometterande för den politiska kultur- och anständighetsnivån hos det folk, som har dylika ordningsföreskrifter. Det är väl emellertid icke så farligt med den saken, ty det är dock här i landet endast första kammaren, som så gott som uteslutande har äran av denna bestämmelses kvarstående i svensk lagstiftning.

Om upphävande av stad-gud anmälningsskyldig-het beträffande vissa sammanträden m. m.

(Forts.)

Redan för mera än 25 år sedan fattade andra kammaren för första gången beslut om grundlagsskydd för församlingsrätten. Sedan har andra kammaren var gång denna fråga varit uppe fattat samma beslut, vilket likväl jämt har fallit på första kammarens motstånd. Det är ju första kammarens uppgift att se till, att icke omogna och förhastade förslag gå igenom. Första kammaren har väl resonerat som så, att ett kvarts sekel väl vore en ganska försvinnande tid vid lösandet av en fråga, som berör församlingsfriheten i ett land. Jag är naturligtvis fullt på det klara med, att församlingsrätten icke är garanterad genom ett bifall till andra kammarens fattade beslut om anmälningsskyldighets borttagande, men det är ändå en ganska stor sak att i dessa dagar försöka få bort detta ingripande på församlingsfriheten, som här i landet med full rätt har framkallat den största ovilja och den största misstämning.

Utskottet har haft djärvheten, ifrån sin ståndpunkt, att på tal om denna — utskottet säger — »lag» påminna något om lagens uppkomst. Jag betecknade det såsom något djärvt, ty denna lag har visst icke stiftats på sätt, som grundlagen föreskriver, av konung och riksdag gemensamt, utan den har tvärtom stiftats av konungen ensam, direkt emot vad riksdagen här vid föregående tillfälle beslutat. Riksdagen har nämligen redan för mer än femtio år sedan, när Kungl. Maj:t ville på laglig väg införa denna anmälningsskyldighet — det var 1862—1863 års riksdag, som gjorde det — sagt ifrån, att den icke ville gå med på att stadga sådan anmälningsskyldighet. Konungen böjde sig då för riksdagen. Konung och riksdag hava således gemensamt beslutat en lag, däri anmälningsskyldigheten såsom rättsinstitut utslöts. Några år därefter, eller år 1868 passade Kungl. Maj:t på att insmuggla denna av riksdagen förkastade lagbestämmelse i en ordningsstadga, vilken innehöll i allmänhet helt andra ämnen än församlingsrätten. Det är icke underligt, att detta Kungl. Maj:ts tillvägagångssätt verkat upprörande på stämningen i Sverige, närhelst denna sak kommit på tal.

Utskottet gör nu ett försök att försvara denna bestämmelses tillkomst i ordningsstadgan genom att göra gällande, att det föranletts av missbruk vid utövande av församlingsrätten. Detta uttalande av utskottet är rätt betecknande, då det jämföres med vad lagutskottet vid 1862—63 års riksdag yttrade i detta ämne, ett uttalande som vann riksens ständers gillande. Utskottet anförde nämligen på tal om restriktioner i församlingsrätten, att svenska folket visat sig vara i besittning av sådan sans vid utövandet av församlingsrätten, att några restriktioner icke vore behöfliga i detta avseende. Det leder osökt tanken till de vilda djurens lömskhet och ilska, som man jämväl har tagit hänsyn till i samma paragraf i ordningsstadgan, när utskottet nu finner tillståndigt att slå svenska folket i ansiktet den utmaningen, att utvecklingen sedan den tid, då stadgan kom till, motiverar ökad misstänksamhet mot samma folks sans i fråga om användande av församlingsfriheten. Jag skulle annars tro, att just i dessa tider borde den svenska första kammarens majoritet icke vara angelägen att genom godkännande av sådana synpunkter verka så

ytterligt utmanande på svenska folket, vilket sannerligen icke gjort sig förtjänt av sådana beskyllningar som det här är tal om, att genom ett första kammarens beslut konfirmera.

Slutligen finner sig första kammarens första tillfälliga utskott i samband med denna klädsamma misstänksamhet emot svenska folkets lojalitet och förmåga att tillvarataga församlingsrätten också böra med en lika klädsam överlägsenhet ge andra kammaren en liten lektion i logikens enklare grunder. Det påpekas, att andra kammaren har godkänt ett dess utskotts utlåtande, i vilket å ena sidan talas om att här endast skulle gälla en »onödig formalitets» försvinnande. Emellertid skulle detta motsägas »av andra kammarens utskotts förmodan rörande fördelarna ur synpunkten av församlingsfrihetens skyddande». Jag misstänker, att den där kursen i den enklare logikens grunder är ganska förfelad. Det är icke alls någon motsättning mellan att denna bestämmelse i ordningsstadgan är en onödig formalitet ur ordningssynpunkt, men däremot rätt så betydelsefull som kränkning av församlingsrätten. De två sakerna stå i mycket gott samband med varandra. I det avseendet har jag om jag ser saken från första tillfälliga utskottets synpunkt den synnerligen goda turen att stå på samma nivå som 1862—63 års lagutskott. Detta lagutskott gjorde sig nämligen förfallet till samma slags logiska felslut, som enligt nu förevarande utlåtande andra kammaren gjort sig skyldig till. 1862—63 års lagutskott säger nämligen uttryckligen från att denna anmälningsskyldighet är onödig ur ordningssynpunkt, ty, yttrar utskottet vid 1862—63 års riksdag, med den offentlighet vi redan hava här i landet är det otänkbart, att icke myndigheterna skulle få reda på sådana tillställningar i god tid för att kunna bereda sig tillträde dit. Och om offentligheten var så pass stor 1862—63, torde den icke ha blivit mindre sedan den tiden.

Vidare påpekade 1862—63 års lagutskott också, att om det skulle vara så ställt, att man förberedde olagligheter vid sådana möten, torde anmälningsplikten utgöra ett skydd mot en dylik eventualitet som är tämligen illusoriskt, enär stadgans bestämmelser då äro sådana att de i alla fall icke skulle lägga hinder i vägen för åstadkommande av dessa olagligheter. Redan 1862—63 konfirmerades således av rikets ständer det uttalande, på grund varav sedan andra kammaren ansett stadgandet i fråga ur ordningssynpunkt onödigt. Däremot voro också ständerna vid 1862—63 års riksdag fullständigt överens med sitt lagutskott, när detta betecknade denna inskränkning såsom farlig och ingivande allvarliga betänkligheter för församlingsfriheten.

En synpunkt ytterligare, som utskottet söker i någon mån upptaga till bemötande, är frågan om de trakasserier av församlingsrätten, vilka denna bestämmelse om anmälningsplikt medför. Utskottet har icke vågat förneka tillvaron av sådana trakasserier, tvärtom! Men, säger utskottet, sådana trakasserier kan man icke undkomma vid tillämpningen av dylika lagbestämmelser, och fortsätter utskottet tämligen betecknande: »Borttagandet även av övriga i liknande syfte givna föreskrifter» — angående lindansare, vilda djur

*Om upphä-
vaade av stad-
gad anmäl-
ningsskyldig-
het beträffande
vissa samman-
träden m. m.*
(Forts.)

Om upphä-
vande av stad-
gad anmäl-
ningskyldig-
het beträffande
vissa samman-
träden m. m.

o. s. v. — »vore i så fall lika befogat, då misstag vid tillämpningen aldrig kunna helt förekommas». Utskottet understryker ytterligare den synpunkt, vilken sammanställer gyckelmakare, vilda djur och svenska medborgare, och vilken synpunkt denna kungl. förordning så förunderligt väl funnit uttryck för.

(Forts.)

Det kan emellertid icke förnekas, att detta för det bestående under alla förhållanden så synnerligen starkt ömmande utskott, vars betänkande nu föreligger, icke ens vill förneka, att trakasserier måste bliva en given följd av en dylik lagbestämmelse låt vara i undantagsfall.

Nu vill jag säga, att dessa trakasserier förekomma icke endast på landsbygden, utan de förekomma också i städerna. I städerna har det sagts, skulle anmälningsskyldigheten icke hava så stor betydelse, därför att det är så lätt i städerna att komma i beröring med myndigheterna. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att med vårt vitt utgrenade föreningsliv har det uppstått trakasserier till och med för föreläsningsföreningar. Jag tänker även på nykterhetsföreningar, som föranstaltat om sammanträden, vilka kunnat betecknas såsom i någon mån offentliga. Detta sker icke ofta, icke varje dag, men dock hava rätt så många tillfällen förekommit.

Sammanfattningen blir alltså: här föreligger i en kungl. förordning, tillkommen direkt i strid med Sveriges grundlag, en bestämmelse, som är fullkomligt onödig för de fall, som åsyftas, d. v. s. ur ordningssynpunkt, men som bevisligen öppet erkänts föranleda trakasserier, en bestämmelse, som måste kännas som en grov kränkning för de svenska medborgarna. Och denna kränkning understrykes ytterligare genom den motivering, utskottet här uppmanat första kammaren att bifalla såsom grund för ett avslag å andra kammarens beslut att ur stadgan borttaga denna fullkomligt onödiga, olagligt tillkomna och för de svenska medborgarna synnerligen trakasserande och kränkande bestämmelse.

Jag anser därför, herr talman, att vad jag nu anfört räcker synnerligen väl till för att motivera det yrkande, jag nu framställer, om avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, som är liktydig med ett godkännande av andra kammarens beslut i ärendet.

Herr Schyller: Herr greve och talman, mina herrar! Nu föreliggande motion och den som i det nästföljande betänkandet behandlats, angående ett inkräktande på landshövdingarnas rätt i ordningsavseende, äro så att säga två kamrater i ledet av en rad motioner, vilka hava till uppgift att rubba den nuvarande samhällsordningen och försöka att skapa all tänkbar frihet på alla områden utan något intrång från myndigheternas sida. Man vill nu hava bort ur ordningsstadgans 13 § den bestämmelsen, att var och en, som vill hålla möte eller allmän sammankomst, där menighet skall hava tillträde, skall äga skyldighet att därom förut göra anmälan hos vederbörande polismyndighet. Man förmenar nämligen, att detta stadgande på ett obehörigt sätt inskränker församlingsfriheten och

väcker allmän förargelse och man påstår, att mycket av den förargelse och den irritation, som nu finnes inom vissa samhällslager, skulle försvinna, därest denna ordningsföreskrift borttoges.

Jag undrar, mina herrar, om det finnes något fog för ett sådant antagande i det senare avseendet? Jag tror för min del, att även om detta stadgande borttoges, skulle förargelsen och missnöjet hos vissa samhällslager i alla fall vara lika stort. Jag går så långt, att jag hyser den meningen, att även om *alla* från det hållet framställda motioner och önskemål bifölles, skulle missnöjet i alla fall existera, ty människorna äro nu en gång sådana, att även om de få allt vad de vilja, äro de missnöjda ändå! Och även om människan skulle vara nöjd, finnes det alltid de, som passa på att väcka missnöje i henne, på grundvalen av några nya önskemål, så att missnöjet fortfarande kan få näring. Skulle samhällsfrid och lugn kunna vinnas genom bifall till denna motion, då vore den ju värd att bifallas, men jag betvivlar, att därmed det allra minsta lugn vore vunnet.

Nu invänder man, att stadgandet om denna inskränkning av församlingsfriheten icke har tillkommit för att på något sätt inkräkta på samma församlingsfrihet. Det har heller icke visats, att polismyndigheten på något håll med fog vägrat någon att hålla ett sammanträde, detta helt naturligt på grund därav, att om ämnena för föredrag vid de sammankomster, som skolat äga rum uppvisas, de i regel upptagas under en så skyddande förklädnad, att polismyndigheten icke har någon anledning till vägran. Nej, stadgandet har tillkommit ur *ordningssynpunkt*, för att bereda myndigheterna tillfälle att vidtaga åtgärder, som äro behövlige i säkerhetens och ordningens intresse, ävensom för att tillgodose trafiksynpunkten. En ifrågasatt lokal eller plats inom ett samhälle kan ju vara olämplig för ett möte av viss art, och det är ju helt naturligt att myndigheten bör hava reda på var inom en viss stad ett sådant möte skall hållas, så att myndigheten kan vidtaga ur ordnings- och säkerhetssynpunkt erforderliga åtgärder. Skulle nämligen en olycka inträffa och polismyndigheten icke varit närvarande, är jag övertygad om, att man icke skulle uraktlåta att framställa skarpt klander.

Nu invände den siste ärade talaren, att någon anmälan icke skulle behövas, ty med den offentlighet, som nu finnes, får polismyndigheten i alla händelser mycket väl reda på, att ett sådant möte, varom fråga är, skall hållas. Nej, det är icke så alldeles visst, och även om polismyndigheten skulle få reda på detta, kan det, i det ögonblick då denna vetskap erhålles, vara för sent att vidtaga erforderliga åtgärder. För övrigt är det endast med god ordning överensstämmande, att en anmälan av denna art sker, och den kränker ingens rätt, ty den gäller lika för alla.

Det tyder ju på en viss skugggrädsla och är ett tecken på, att man icke tål myndigheternas närvaro då man nu yrkar på, att denna enkla skyldighet skall borttagas. Och om, såsom det hände i några av Sveriges städer för några år sedan, anmälningar ingavs om ett föredrag av till synes ganska oskyldig beskaffenhet, men

Om upphävande av stadgande anmälningskyldighet beträffande vissa sammanträden m. m.
(Forts.)

Om upphä-
vande av stad-
gad anmäl-
ningskyldig-
het beträffande
vissa samman-
träden m. m.

(Forts.)

samtidigt på husknutarna uppklistrades affischer, föreställande den kungliga borgen över vilken höjde sig en pansrad knytnäve, medan därunder stod tryckt: »Leve republiken». då må man icke förtänka polismyndigheterna, om dessa hade sin uppmärksamhet fäst på ifrågakvarande möten och iakttago vad som där förehades.

Mina herrar! Det kräves i dessa och stundande tider, att det finns ett parti, som skrivit på sin fana att med fast hand upprätthålla den lagliga ordningen; och jag tillåter mig därför, herr talman, anhålla, att få yrka bifall till utskottets hemställan, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Olsson, Oscar: Den sista ärade talaren var i sitt anförande inne på saker och ting, varom här icke är fråga. Då samme talare ville påvisa, att det i denna fråga från min sida och från andra kammarens sida skulle vara fråga om skugggrädsla för att myndigheterna närvaro vid deras möten, så vill jag invända, att här ju icke är tal om den saken. Det ifrågasättes nämligen alls icke någon förändring i den bestämmelsen, att myndigheterna skola närvara vid dessa möten. Detta är ett misstag, som kanske i någon mån förklarar den ton, som för övrigt genomgick den sista ärade talarens anförande gent emot det föreliggande förslaget.

Vidare kan det icke undgå att väcka en viss förvåning, då man kommer med sådana funderingar som den sista ärade talaren rörande vad denna bestämmelse egentligen innebär. Han tycktes anse, att bestämmelsen innebar en skyldighet att i förväg meddela polismyndigheten vad som skall komma att förehavas vid ett möte eller ett sammanträde. Även gick han in på en del detaljer och sökte påvisa svårigheten för polismyndigheten redan nu, emedan enligt nuvarande bestämmelser föredragsrubrikerna vid ett möte kunna hava en skyddande förklädning och föredragen följaktligen kunde innehålla saker av helt annan art än den angivna.

Jag ber då att få giva herr Schyller den upplysningen, som jag trodde var onödig, att polismyndigheten äger ingen som helst rätt att efterforska vad en talare ämnar framföra i ett till polismyndigheten anmält föredrag. Så är det ställt med den saken.

Jag har slutligen velat fästa uppmärksamheten på att utskottsmajoritetens representant icke givit ett enda skäl för behövligheten av denna anmälningsskyldighet. Det kunde av honom icke förnekas, att offentligheten här i landet är så pass stor, att det redan nu är så gott som omöjligt att hålla allmänna föredrag av någon betydelse utan att myndigheterna på annat sätt än genom anmälningen få reda på saken.

Det, som emellertid låg bakom hela anförandet var den samhällskänsla, som särskilt tog sig uttryck i uttalandet, att om detta — mot riksens ständers beslut i frågan införda och från grundlagsynpunkt på ett minst sagt tvivelaktigt sätt tillkomna — stadgande skulle borttagas, komme även samhällsordningen att rubbas. Jag

får säga, att det var litet egendomligt att från samma håll och i det sammanhanget höra uttalandet om »skuggrädsla.»

Då icke något som helst sakskäl förekommit mot den motivering och det yrkande, jag framförde, vidhåller jag detsamma.

Om upphävande av stad-gud anmälningskyldighet beträffande vissa sammanträden m. m.
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, i enlighet med framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställda biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställda, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppstattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställda och biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 43.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 10 i instruktionen för landshövdingarna.

Ang. ytterligare skydd för församlingsfriheten.

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Werner* m. fl. väckt motion, nr 231, hade nämnda kammare på hemställda av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes i så måtto ändra instruktionen för landshövdingarna i rikets län samt de vid länsstyrelserna anställda tjänstemän, att dess § 10 erhöle följande lydelse:

»Konungens befallningshavande utövar högsta polismyndigheten uti länet och bör därför hava omsorgsfull vårdnad därå, att allmän ordning och säkerhet upprätthållas samt, i händelse häremot brytes, vidtagna erforderliga åtgärder, ävensom i övrigt tillse, att

Ang. ytterligare skydd för församlingsfriheten.

(Forts.)

begångna brott bliva i laga ordning beivrade; ägande Konungens befallningshavande att, för handhavande härav, uti sådana fall, där ansvar icke är i lag bestämt, stadga erforderliga viten; dock att menighets rätt att sammankomma till överläggning om allmänt eller menigheten särskilt rörande ärende ävensom att med sammankomsten fortfara, så länge därvid ej företages något, som mot lag stridande är eller eljest allmän ordning störer, ej därigenom lider intrång.»

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande anförde:

»Då andra kammarens utskott till stöd för sin nu ifrågavarande hemställan åberopat skäl, som angivits i dess utlåtande nr 1 angående ändring i § 13 i ordningsstadgan för rikets städer och utskottet i sitt utlåtande nr 7 till bemötande upptagit berörda skäl och angivit sin ståndpunkt, får utskottet, under hänvisning till sitt nyssomförmälda utlåtande nr 7, hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»

Reservation hade avgivits av herrar *Bergman, Oscar Olsson* och *Malkolm Pettersson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Olsson, Oscar: Med den motivering, jag hade i mitt anförande till förman för andrakammarståndpunkten i den nyss avgjorda frågan ber jag att få yrka bifall till andra kammarens ståndpunkt även i detta ärende.

Skälen för mitt yrkande äro i stort sett desamma som nyss. I denna fråga tillkomma emellertid ytterligare en del omständigheter, som icke minst i denna kammare borde senteras, synnerligast när man på grund av erfarenheten vet, hur Konungens befallningshavande i många fall handskats med fridlysningsrätten. Denna har nämligen av dem handhafts på ett sätt, som verkat upprörande långt ned i folkets breda lager.

På grund av det anförda ber jag alltså, herr talman att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Schyller: Herr talman mina herrar! Den nu föreliggande motionen har samma innebörd som den närmast föregående, men riktar sig mot landshövdingeinstruktionen och vill inskränka Konungens befallningshavandes rätt att vidtaga för ordningens upprätthållande på landsbygden erforderliga åtgärder. Man vill begränsa landshövdingarnas rättighet härutinnan och vill införa ett tillägg till 10 § landshövdingeinstruktionen av följande innehåll: »Dock att menighets rätt att sammankomma till överläggning om allmänt eller menigheten särskilt rörande ärende ävensom att med sammankomsten fortfara, så länge därvid ej företages något som mot lag

stridande är eller eljest allmän ordning störer, ej därigenom lider intrång.»

Man har icke kunnat påvisa att något särskilt övergrepp i det fallet ägt rum, men såsom exempel har motionären anført några fall från Orsa socken för några år sedan, då en del personer åtalades för att de brutit mot Konungens befallningshavandes föreskrifter i den vägen. Utskottet har icke haft tillgång till handlingarna i detta mål och vet icke vad anledningen varit till åtalen, om det varit tredska eller brott och icke heller huruvida de dömts till ansvar. Men att emellertid de fridlysningsåtgärder som motionären pekar på skett just i Dalarna, vars landshövding icke gärna kan förebrås för bristande humanitet och tillmötesgående tyder på, att denna rätt är väl behöflig och att åtgärden varit välbetänkt. Skulle olagligt förfarande i något fall ske lär det icke undgå anmälan, och motionären har också påpekat att en del fall förekommit, då vederbörande blivit fällda till ansvar för att de tagit sig för stor rätt i detta hänseende, men menar, att de böter som ådömts varit för små och att det bort varit strängare straff.

Jag ber, herr talman, att få åberopa vad jag vid föregående motion yttrat och yrkar bifall till utskottets hemställan, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Ström: Det var ett yttrande av den siste ärade talaren i den föregående debatten, som närmast uppkallade mig i denna punkt. Det var då han föregrep i någon mån det föreliggande ärendet genom att yttra, så vitt jag uppfattade honom rätt, att man här vill inkräkta på landshövdingarnas rätt. Här gäller ett ärende, där vi ha att avhandla *svenska folkets rätt* och att försöka få denna rätt i någon mån säkerställd. Då blir man på konservativt håll i första kammaren så förskräckt över detta, att man höjer ett förfärens rop över att man vill inkränkta på *landshövdingarnas rätt*. Om nu svenska folkets rätt och svenska landshövdingarnas rätt stå emot varandra, anser sålunda herr Schyller, att det är av större vikt, att man håller på landshövdingarnas rätt än på svenska folkets rätt. Nu tror jag, att landshövdingarna i någon mån betacka sig för herr Schyllers framställning av den föreliggande saken. Det skulle eljest vara något egendomligt ställt med våra landshövdingar. Herr Schyller menade, att människans natur är att vara missnöjd, hur bra hon än får det. Att döma av denna filosofiska sats har den siste ärade talaren synnerligen väl ställt här i livet, ty han är tydligen synnerligen missnöjd över att man här kommer med dessa framställningar, som, så vitt jag kunnat fatta, äro synnerligen berättigade.

Jag anser det icke tjäna mycket till att här ingå på någon utförlig framställning av de motiv, som ligga bakom den motion som blivit väckt och andra kammarens beslut, då ju första kammaren kommer att fatta samma beslut som nyligen i föregående ärende. Herr Oscar Olsson har i sitt första utmärkta anförande i föregående ärende,

Ang. ytterligare skydd för församlingsfriheten.
(Forts.)

Ang. ytterligare skydd för församlingsfriheten.
(Forts.)

som även berör denna föreliggande sak, klart och tydligt påvisat, att det här gäller ett skydd av de medborgerliga rättigheterna på en mycket väsentlig punkt, att den bestämmelse det här gäller att avskaffa tillkommit mot riksdagens vilja genom en administrativ akt av Kungl. Maj:t. Nu ha vi ju en regering som förklarar sig vilja i huvudsak stödja sig på andra kammarens majoritet. Denna majoritet har beslutit att för sin del förorda borttagande av denna mot riksdagens vilja tillkomna bestämmelse. Det vore då att hoppas och förvänta, att, när vi ha en vänsterregering som vill stödja sig på andra kammaren, den även skulle följa andra kammaren mot första kammaren och på samma sätt som denna bestämmelse tillkommit avskaffa densamma, nämligen genom en administrativ akt. Jag hoppas, att man i fortsättningen icke skall behöva motionera om hithörande ting, då vi ha en vänsterregering, som ju har bland annat på sitt program att skydda de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Oscar Olssons förslag.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag bör kanske nämna för kammarens ledamöter, att frågan om omarbetande av landshövdingeinstruktionen i anledning av fögderiförvaltningens omorganisation är förestående och att förslag härtill föreligger, som under den allra närmaste tiden torde komma att prövas. I det förslaget har man tänkt sig, att 10 § i landshövdingeinstruktionen icke skulle upptagas i den nya författningen, utan att den gamla författningen skulle tills vidare gälla tills 10 § kunde ersättas av en ny paragraf, omformad på lämpligare sätt än den nuvarande är. Det rör icke blott den fråga, som det här närmast är tal om, utan också den mycket betydelsefulla och svåra frågan om omfattningen av Konungens befallningshavandes rätt att förelägga viten. 10 § landshövdingeinstruktionen torde i längden icke lämpligen kunna kvarstå här utan behöva omarbetas och förtydligas. Det är en fråga som flera gånger varit föremål för övervägande i olika riktning. Då den är en synnerligen svårlöst fråga, har det icke varit möjligt att medhinna densamma inom den tid, inom vilken den nya landshövdingeinstruktionen bör komma ut. Såsom flera av kammarens ledamöter torde ha sig bekant, har Kungl. Maj:t jämväl tillsatt särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag ifråga om de lagbestämmelser, som äro behövlige för församlingsrättens tryggnad och skydd. Under sådana förhållanden är det givet, att även om Kungl. Maj:t kommer att gå med på det förslag, ang. landshövdingeinstruktionen som föreligger, — varom jag icke kan uttala mig, då jag icke fullständigt tagit del av detsamma — och den nuvarande 10 paragrafen således kommer att bibehållas under övergångstiden, det icke kan dröja länge, förrän denna § kommer att ersättas med på lämpligt sätt ändrade bestämmelser. Jag har endast velat göra dessa meddelanden.

Herr Borell: Jag begärde ordet för att lämna en upplysning angående innehållet i nu föreliggande förslag till ny instruktion för länsstyrelserna, men då herr statsrådet och chefen för civildepartementet redan lämnat upplysning härom har jag intet att tillägga.

Ang. ytterligare skydd för församlingsfriheten.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställda biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av prokanslersämbetet vid universiteten eller biskops självskrivna utövande därav.

Om upphävande av biskops självskrivna till prokanslersämbetet
m. m.

Andra kammaren hade, på hemställda av sitt första tillfälliga utskott, så till vida bifallit en inom kammaren av herr *Björck* m. fl. väckt motion, nr 244, att kammaren för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i gällande bestämmelser, att biskops självskrivna utövande av prokanslersämbetet vid universiteten skulle upphöra.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i föreliggande utlåtande med viss motivering hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer

dels av herr *Oscar Olsson*, utan angiven mening;

dels ock av herrar *Bergman* och *Malkolm Pettersson*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse: »Utskottet finner de skäl, som anförts för hela detta obehövliga ämbetes avskaffande, vara ganska övertygande. Därav följer även, att utskottet anser ifrågavarande båda biskopars självskrivna otidsenlig, men då enbart upphävandet av denna och dess ersättande med nya föreskrifter om valprocedur snarast skulle motverka den större och tidsenligare reformen, hela prokansleriatets avskaffande såsom överflödigt, en åtgärd, varom andra kammaren säkerligen vid förnyad framställning i ämnet icke lärer tveka att förena sig, finner utskottet lämpligast att förorda ett avvaktande av sådan framställning.»

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Detta ärende gäller sannerligen icke någon synnerligt stor och viktig fråga, som man finner, i fall man tager del av vad utskottet meddelat beträffande prokanslerns skyldigheter. Ser man på dessa finner man, att han nästan uteslutande har en dekorativ uppgift och att det är ytterst obetydlig substantiell realitet i det ifrågavarande ämbetet. Den är så liten, att det nästan är löjligt. Man erinras nästan om ett

Om upphävande av biskops självskrivnenhet till prokanslersämbetet
m. m.
(Forts.)

replikskifte, som förekom för några år sedan mellan biskop Billing och framlidne överdirektör Carlson i fråga om eforernas ställning till läroverken efter 1905. Biskop Billing frågade: »Vad har Ni egentligen givit eforena för uppgift, Ni bibehåller dem, men de ha ju ingenting att göra.» »Jo», svarade överdirektören, »de ha två viktiga saker att göra, att hålla ett vackert tal vid läroverkets årsavslutning och giva en finare middag för lärarekåren.» Alldeles detsamma kan man kanske icke säga här, ty det förekommer ju ingen avslutning vid universiteten, och huru det är med middagen, vet jag icke. Men emellertid förhåller det sig så, att hela detta ämbete är en kvarleva från den tid, då universiteten meddelade en mycket mera elementär undervisning och intogo en helt annan ställning i kulturarbetet än de nu göra. Nu är prokanslersämbetet fullkomligt föråldrat, och jag tillåter mig säga, att jag tror att i någon mån tenderar även själva kanslersämbetet att bliva en föråldrad institution.

Det har icke varit svårt för motionären att på ett övertygande sätt visa betydelselösheten av prokanslersämbetet, och jag skulle ingalunda tveka att yrka bifall till hans huvudframställning, nämligen dess avskaffande. Emellertid kan man ju icke framställa något sådant yrkande. därför att det i denna stund icke föreligger något sådant förslag inför denna kammare, då andra kammarens utskott och sedermera kammaren själv ställt sig på den ståndpunkten, att det velat upphäva endast biskops självskrivnenhet. Det förefaller egendomligt nog, som om man skulle föreställt sig, att detta skulle vara ett för första kammaren behagligare sätt att få saken ordnad än att helt och hållet avskaffa prokanslersämbetet. Det är en uppfattning som jag absolut icke kan förstå. Det skulle ju blott innebära en fullkomligt tom demonstration mot kyrkan. Däremot kunna alla vilken åsikt man än har angående kyrkliga frågor, vara ense om, att detta ämbete är alldeles överflödigt och lämpligen kan avskaffas. Om man tänker sig, att man skulle bifalla det förslag, som framstälts om upphävande av biskops självskrivnenhet och låta ämbetet tillsättas genom val, vad skulle då inträffa? Jo, då skulle man ge ökad livskraft åt detta fullkomligt utlevade ämbete och göra det svårare att avskaffa det. Hur valet skulle utfalla är ju för övrigt rätt oviss. Det är kuriöst att iakttaga, hur själva det ordinarie kanslersämbetet tycks glida hän mot ett slags självskrivnenhet de facto om också icke de jure. Det hette om det gamla prästeståndet, att det visade »mycket förstånd i världsliga ting», och det ser ut, som om de akademiska fäderna delade denna ecklesiastiska egenskap. De ha på senare tid haft en viss benägenhet att vid val av kansler fastna på de ärade herrar, som varit ordförande i ett av riksdagens säkerligen minst akademiska utskott, nämligen statsutskottet. Jag skall icke inlåta mig på någon psykologisk förklaring till detta fenomen och icke heller profetera om vilka konsekvenser en sådan benägenhet skulle kunna medföra, därest — det Gud förbjude — den högt ärade ledamot av denna kammare, som för närvarande bekläder den höga posten, skulle falla ifrån. Men när man ser denna,

jag vore frestad att säga en smula materialistiska valprincip tillämpas vid själva kanslersvalet, kan det icke hjälpas att man nästan känner sig kanske litet mera försonligt stämd mot den trots allt dock ideella syn på saken, som ligger bakom det faktum att Uppsala universitet exempelvis f. n. har ärkebiskop Söderblom till prokansler. Det sätt på vilket ärkebiskop väljes har hittills inneburit vissa garantier mot obskurantistiska val. Herrarna ha kanske icke tänkt på, att ärkebiskopsförslaget på sätt och vis kan sägas vara beroende av domkapitlens lektorer, d. v. s. deras icke prästerliga element, vilka ju äro majoritet i domkapitlet. Hade prästerskapet fått sin vilja fram vid det senaste valet, hade Söderblom icke ens kommit upp på förslaget. Däremot är det i Lund annorlunda. Där beror valet av biskop väsentligen på stiftets prästerskap och det är också ganska betecknande, att kritiken mot den biskopliga prokanslern varit starkast i Lund, där ju också en och annan saklig konflikt förekommit, såsom i fallet Lidforss och andra.

Nu skall emellertid ingen av vad jag här i förbigående sagt till förklaring av vissa skäl, som kunna anföras för status quo för närvarande, draga den slutsatsen, att jag anser att den biskopliga självskrivningen till prokanslersämbetet vid någotdera universitetet bör fortfara för framtiden. Av den reservation som jag och herr Malkolm Pettersson avgivit mot motiveringen behagade herrarna finna, att vi anse hela ämbetet fullkomligt överflödigt och önska dess avskaffande så snart som möjligt. Men om man nu skulle vidtaga åtgärder till reformerande i den riktning som här föreslagits eller upphävande av självskrivningen och införande av ett valförfarande, skulle detta snarare motverka den större reform, vi åsyfta. Vi ha därför för närvarande ansett oss, då vi sakna formell möjlighet att bifalla motionärens huvudyrkande, böra yrka, att framställningen icke skall till någon kammarens åtgärd föranleda dock av helt andra grunder än de som anförts av utskottets majoritet. I verkligheten vilja vi således gå längre än utskottet och andra kammaren göra, fastän vi f. n., formellt sett, icke gå så långt.

Herr talman, jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets slutyrkande med den motivering, som framlagts av mig och herr Malkolm Pettersson.

Herr Borell: Till stöd för det nu kvarstående yrkandet om upphävandet av ärkebiskopens och biskopens i Lund självskrivningen till prokanslersämbetet har man åberopat, att man icke utan vidare kan förutsätta, att innehavarna av dessa biskopsstolar alltid skulle vara för prokanslersämbetets utövande lämpliga och skickliga och att ett bibehållande härav således skulle strida mot principen, att man vid ämbetens tillsättande uteslutande bör taga hänsyn till förtjänst och skicklighet. Det är väl ingen, som förnekar, att denna princip i regel bör tillämpas vid ämbetens tillsättande, men man får icke draga denna princip så långt, att man enbart för principens skull tillämpar densamma, även då omständigheter finnas, som tala för en annan anordning. Sådana omständigheter

Om upphävande av biskopsstälvskrivningen till prokanslersämbetet
m. m.

(Forts.)

Om upphävande av biskops självskrivnhet till prokanslersämbetet
m. m.
(Forts.)

föreligga enligt min mening beträffande prokanslersämbetet. Det bör för det första ihågkommas, att detta ämbete är en förtroendesyssla. Vidare må påpekas, att en av prokanslerns väsentligaste uppgifter är att noga följa universitetet, dess utveckling och behov samt att utgöra en mellanlänk mellan universitetet och kanslern. Det måste således givetvis vara förmånligt, att innehavaren av detta ämbete är bosatt i resp. universitetsstad. Det lär väl icke av någon betvivlas, att icke de personer, som enligt nu gällande bestämmelser äro självskrivna innehavare av ifrågavarande ämbete, också hava den formella kompetensen för dessa befattningar, och det har ej, åtminstone icke med någon vidare styrka gjorts gällande, att några olägenheter uppstått till följd av prokanslerns självskrivnhet. Det torde åtminstone numera med den nu på alla håll vakna kritiken icke behöva befaras, att, såsom motionären säger, prokanslern skall utöva obehörigt tryck gent emot den vetenskapliga friheten vid universiteten. Med hänsyn till beskaffenheten av de prokanslern åliggande ämbetsgöromål och den ställning han intager anser jag i likhet med föregående talare det vara opraktiskt att med denna befattnings tillsättande kombinera ett mer eller mindre vidlyftigt valsystem.

Då frågan om prokanslersbefattningens vara eller icke vara nu icke är uppe, har jag egentligen ingen anledning att ingå på något bemötande av vad den föregående ärade talaren anförde beträffande betydelsen av detta ämbete. Endast så mycket vill jag säga, att jag för min del icke anser detta ämbete vara av den oviktiga art, som framhållits, och det tycks också vara den åtminstone förhärskande meningen vid universiteten. Jag vill med anledning av den föregående talarens anförande därjämte påpeka, att prokanslersbefattningens bibehållande har betydelse med avseende å de biskopval, å vilka universitetsmyndigheterna nu ha inflytande. Enligt gällande bestämmelse skola, då biskop tillika är prokansler, alla professorerna votera i fråga om dessa val. Detta förhållande skulle upphöra, därest prokanslersämbetet upphörde, och därmed skulle således icke blott teologiska fakultetens utan även övriga fakulteters, inflytande på berörda val försvinna.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det förvånar mig icke, att den ärade utskottsordföranden icke ville hålla så starkt på principer. Han har liksom utskottet gått ifrån den gamla grundsatsen, att den Gud giver ett ämbete giver han också förmåga att sköta det och i stället tillämpat satsen så, att den Gud giver ett ämbete giver han också förmåga att förvalta ett helt annat ämbete, nota bene om detta är episkopatet i Lund eller Uppsala. Den princip som vi alla här i landet hålla på, nämligen att man vid statsämbetens tillsättande endast skall taga hänsyn till ådagalagd lämplighet och skicklighet, väger naturligtvis fjäderlätt gentemot en så radikal synpunkt som i detta utskottsutlåtande är genomgående.

Då således principen om lämplighet och skicklighet ingenting får betyda i detta avseende, gar utskottet in på en detaljdiskussion och vill hävda, att så länge det icke kan visas, att den nuvarande ordningen icke gagnar universiteten, så länge skall man icke ändra någonting. Men det har ju visats av Kungl. Maj:t vid utfärdande av universitetsstadgarna 1908, att det icke är gagnande för universitetet att prokanslern skall ha rätt att yttra sig i utnämningsfrågor, och därför avskaffades denna rätt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på — vilket utskottet alldeles glidit förbi — att denna rätt kom igen genom en bakväg, som det icke var anledning att syssla med förrän just vid sista kanslersskiftet. Det är nämligen på det sättet, att prokanslern inträder i Lund och Uppsala i kanslerns tjänsteåliggande, då kanslern själv är förhindrad att utöva ämbetet. Följaktligen har prokanslern fortfarande vid vissa tillfällen, och sista gången visade det sig vara ett ganska långt tillfälle, just den rätt som icke är gagnande enligt de statuter, som senast utfärdats. Ty det torde icke vara obekant, att just på grund av prokanslerns egendomliga sätt en tid förut att handha en befordringsfråga — det var ett fall som något berördes av den först ärade talaren — en känd och uppskattad naturvetenskapsman av allt annat än vetenskapliga skäl genom prokanslerns åtgörande drevs från sin befattning vid universitetet, och det var sanneligen icke prokanslerns förtjänst, att denne sedan åter blev fästad vid universitetet. Prokanslern företog åtgärden i strid med de akademiska myndigheterna, som skäligen borde ha haft utslaget i sin hand. Således visar detta tydligt, vilket utskottet icke lagt märke till, att denna ordning med självskrivna prokanslerer icke gagnar universitetens intresse och verksamhet. Det har visat sig senare ock. Det var sålunda något oriktigt vad den förste ärade talaren anförde, att det alldeles icke visat sig vara förhållandet vid universitetet. Jo, det har det visst.

*Om upphävan-
de av biskops
självskrivnhet
till prokans-
lersämbetet
m. m.
(Forts.)*

Utskottet säger visserligen »att det ej lärer kunna påvisas, att prokanslersämbetets innehavare velat utöva tryck på den fria forskningen, eller att eljest illegitima försök från deras sida förekommit att prägla universitetsarbetets allmänna läggning och inriktning». Utskottet tillägger försiktigtvis »för så vitt det gäller närvarande tid». Ja, menar utskottet med »närvarande tid» april 1918, då har utskottet förvisso rätt, men enligt vanligt språkbruk lärer icke något sådant åsyftas. Det har dock visat sig under unvarande innehavare av prokanslersämbetet i Lund och närmast föregående innehavare av prokanslersämbetet i Uppsala, att dylika försök, som icke haft något med vetenskapen att göra, hava gjorts av dessa ämbetens självskrivna innehavare. Försöket i Lund har jag redan varit inne på. Då samme vetenskapsman blev utnämnd till professor i Uppsala, förelåg från prokanslern ett utlåtande, som utan att det ringaste taga hänsyn till vetenskapliga synpunkter ville hindra denna befordran. Följaktligen är den alldeles felaktig den uppgift utskottet här framkommer med.

I det sammanhanget förefaller onekligen utskottets inledande

Om upphävande av biskops självskrivenhet till prokanslersämbetet
m. m.
(Forts.)

anmärkning, att »utsikten att till ämbetets innehavare förvärva bättre kvalificerade personer än de hittills självskrivna icke synes stor» nästan förödmjukande för den vetenskapliga forskningens representanter här i landet. Jag skulle icke tro, att de båda fall, jag nyss varit inne på, äro av den art, att man har rätt att säga, att det är svårt att förvärva för ämbetet bättre kvalificerade personer än de, som för närvarande innehava ämbetet. Således kvarstå åtskilliga olägenheter och det viktigaste är de olägenheter fortfarande, som de nya universitetsstatuterna avsågo att undanröja.

Vad herr Bergmans resonemang beträffar, att min reservation liksom andra kammarens beslut egentligen skulle betyda ett angrepp mot kyrkan, så är det svårt att förstå den synpunkten. Jag är fullkomligt ense med herr Bergman, att det kan vara tämligen betydelselöst, om prokanslersämbetet finnes eller icke. Men därav följer visst icke, att det är betydelselöst, hur ämbetet tillsättes, om det finnes. Jag har redan nämnt ett exempel, som är synnerligen beaktansvärt, och jag kan tillägga en sak, som just rör den nuvarande innehavaren av det ena prokanslersämbetet. Vid en prästvigning ansåg denne prokansler — som av utskottet betraktas som så kvalificerad, att man knappt kan hitta någon mer kvalificerad — att de unga prästerna icke endast skulle stänga fönstren mot norr, varifrån otröns vindar komma, utan även mot sidorna, varifrån lärdomsvindar blåsa. Det var för ett antal årtionden sedan en biskop i Växjö, icke så alldeles obekant — Esaias Tegnér — som vid sina prästvigningar brukade hålla tal och som icke bara höll på, att prästerna skulle vara de frommaste utan även de lärdeste männen i sina församlingar. Utvecklingen tror jag är signifikativ icke endast från den dåvarande biskopen i Växjö till den nuvarande innehavaren av prokanslersämbetet i Lund, utan den är ock signifikativ för svenska kyrkans ställning till den vetenskapliga forskningen. Från den synpunkten kan jag än mindre gå med på, att vi här skulle på något sätt giva vår tillstyrkan till bibehållandet av så avvita förhållanden, att representanten för en institution, vilken anser sig böra behöva varna för vetenskapen, skulle sättas till att vårda de vetenskapliga intressena. Dessa förhållanden böra väl nämligen ändå betraktas som fullkomligt avvita, för så vitt man icke vill falla tillbaka på åskådningen om något religiöst mysterium.

Herr Bergman ansåg sig kunna avtrubba de anmärkningar, som från andra kammarens utskotts sida hava riktats mot självskrivenheten, genom att peka på, huru kanslersämbetet tillsatts under senare år. Jag är alldeles övertygad, att de båda sista kanslererna — det hava vi ju bevis på — icke uppträtt gentemot den vetenskapliga forskningen på något sätt, som kan jämföras med det sätt, varpå den prokansler som jag här talat om, i det fallet bet ett sig. Tvärtom, det har ju i det andra fallet just varit kanslerns uppgift att taga avstånd från prokanslerns egendomliga uppträdande, när det gällde de vetenskapliga synpunkternas tillgodoseende, och det gjorde kanslern i enlighet med sin skyldighet. Således är det fullkomligt

felaktigt att förutsätta, att kanslererna vid universitetet skulle i den utsträckning, som är mycket antaglig, när det gäller prokanslererna, kunna göra sig skyldiga till hänsynstagande till saker och ting, som icke hava med den vetenskapliga forskningen att göra. Jag säger, att det är helt naturligt, ty kyrkans representanter och prokanslersämbetet hava att taga hänsyn till två olika saker: kyrkans och sanningens intressen. Och den vetenskapliga sanningens intresse och kyrkans intresse sammanfalla visst icke alltid med varandra. Det har, som förut vid ett par tillfällen visats, att de kyrkliga intressenas krav är ett och det vetenskapliga sanningsskravet ett annat.

Det var en talare — jag kommer icke ihåg, vilken av herrarna det var; synpunkterna gå ganska mycket ihop — som sade, att det skulle vara litet otrevligt icke bara för vetenskapen och dess intressen, om prokanslern i Uppsala ej skulle vara självskriven, ty under sådana förhållanden skulle det vetenskapliga inflytandet icke kunna göra sig gällande vid besättandet av ärkebiskopsstolen. Herr Bergman påpekade t. o. m., att om icke det varit de vetenskapliga intressena, som därvidlag varit avgörande, skulle icke den nuvarande lysande representanten på ärkebiskopsstolen kommit med på förslaget. Det är mycket vänligt av herrarna att på detta sätt vilja offra kyrkans intresse för vetenskapens. Men jag tror icke, att vetenskapen är betjänt med detta offer. Jag tror icke, det faller någon i kammaren in att vilja förutsätta, att alla dessa, som varit upptagna på förslag till dessa biskopsstolar, nödvändigtvis skulle varit bättre kvalificerade än den representant, som enligt vad jag visat, just icke alltid låtit de vetenskapliga intressena vara bestämmande i sin ämbetsutövning som prokansler. Jag tror icke, att någon i kammaren vill komma med ett sådant påstående. Risken finnes således alltid, att prokanslersämbetet kan bliva besatt med personer, allt annat än kvalificerade för detsamma.

Då huvudprincipen emellertid här givet måste vara, att detta ämbete icke bör tillsättas efter andra grunder än andra ämbeten här i Sverige, nämligen efter ådagalagd lämplighet och skicklighet, och då därtill kommer, att innehavarna visst icke ådagalagt lämplighet och skicklighet för sitt ämbete ens i närvarande tid, snarare tvärtom, anser jag mig böra yrka bifall till andra kammarens beslut i detta ärende.

Jag kan ej taga någon hänsyn till herr Bergmans invändningar. Utskottets ärade ordförande hade alldeles rätt, när han påpekade för herr Bergman, att den saken icke föreligger här. Jag är alltid gärna böjd att tala om den sak som föreligger. Men även om man skulle gå in på att tala om den sak herr Bergman berört, så är det dock på det sättet, att så länge detta i och för sig kanske betydelselösa ämbete kvarstår, det dock kan på det sätt, varpå det nu besättes, medföra de vädor för vetenskapens intresse, som andra kammaren har framhållit, och det föreligger därför icke heller något skäl för att gå andra vägar än andra kammaren i detta fall gått.

Jag får således på grund av vad jag anfört, herr greve och talman, yrka bifall till andra kammarens beslut.

Om upphävande av biskops självskrivenhet till prokanslersämbetet m. m.

(Forts.)

(Om upphävande av biskops självskrivnenhet till prokanslersämbetet m. m.)

(Forts.)

Herr Hjärne: Herr greve och talman, mina herrar! Det är endast högst ogärna, som jag bidrager till att förlänga kammarens överläggning i denna fråga, men jag anser mig det oaktat böra yttra några ord om min ståndpunkt. Jag hör till dem, som icke anse prokanslersämbetet vara av någon större vikt och betydelse vare sig från universitetets eller kyrkans synpunkt, men å andra sidan kan jag icke nu instämma i vad utskottet här anfört. Det föreligger intet särskilt motiv för, att vi nu skola lösrycka prokanslersämbetet ur dess sammanhang med andra anordningar för universitetens styrelse, och dessutom hava universitetsstatuterna helt nyligen varit föremål för omändring. Jag fruktar även, att om man nu skulle avskaffa prokanslersämbetet i den form det har, avskaffa dess självskrivnenhet, som motionären uttrycker sig, skulle man i stället få en form av tillsättning, som mer skulle stämma överens med det sätt, varpå kanslersämbetet tillsättes d. v. s. genom val. Jag befarar emellertid, att det icke skulle vara till stort gagn för universitetet att utsträcka denna valprincip, ty vi hava så tillräckligt med väljare ändå i vårt land, att man ej behöver öka mängden av de befattningar, till vilka val kan komma ifråga.

För övrigt skall jag icke inlåta mig på att bemöta vad den föregående talaren anfört, av det skäl, att jag då skulle komma alldeles utanför det ämne, som här föreligger till kammarens behandling, och kanske rent av komma i fara att yttra mig om saker, som det är grundlagsenligt förbjudet att här beröra. Jag anser också ett bemötande av vad den föregående talaren anfört vara överflödigt, emedan jag tror, att den vetenskapliga forskningens idkare överhuvudtaget med största lugn kunna avstå från just det stöd, som den föregående talaren varit så välvillig att erbjuda.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Herr Oscar Olssons anförande skulle icke hava påkallat något bemötande från min sida, därest han icke gjort sig skyldig till en felläsning av utskottets motivering. Enligt herr Olsson skulle utskottet uttalat, att det icke kunde påvisas, »att prokanslersämbetets innehavare för närvarande velat utöva något tryck» etc. Orden: »för närvarande» finnas icke i utskottets uttalande, utan utskottet säger, att det icke kan påvisas, »att prokanslersämbetets innehavare velat utöva tryck på den fria forskningen» etc.

Beträffande herr Olssons anförande i övrigt vill jag endast säga, att därigenom icke torde vara visat, att utskottets nu avsedda uttalande är obefogat.

Herr Olsson, Oscar: Jag är ledsn över, att jag haft förslagstrycket framför mig, där detta uttryck: »för så vitt det gäller närvarande tid» står infört. Jag visste icke, att det var struket; detta hade förbigått mig vid justeringen. Den missägning jag gjort mig skyldig till, beroende på att förslagstrycket ändrats på denna punkt, har ju icke det ringaste att göra med motiveringen för övrigt. Den blir ju lika stark ändå.

Vad nu beträffar herr Hjärnes yttrande, så var herr Hjärne rädd för rösträttens utsträckande, och det förstår jag. Herr Hjärne ansåg, att den form, som skulle komma i betraktande vid tillsättandet av prokanslersämbetet, skulle bli av samma art som vid tillsättandet av kanslersämbetet. Jag har icke förut vetat, att den formen var av den art, att den för vetenskapsmännen innebure något betänkligt. Det var för mig fullkomligt överraskande. Det ligger däri en kritik av det resultat, till vilket man kommit med användande av denna form. Det finns då naturligtvis icke annat att göra, än att vetenskapsmännen taga saken i egna händer och försöka åstadkomma den förbättring vid tillsättandet av kanslersämbetet, som kan från vetenskapens synpunkt vara nödig.

Om upphävande av biskops själskrivenhet till prokanslersämbetet m. m.
(Forts.)

Vad till sist herr Hjärnes slutreplik beträffar, var den ju väntad. Den har kommit var gång denna fråga behandlats både i första och andra kammaren, och den har kommit från vetenskapens idkare vid universiteten, som stolt hava undanbett sig hjälp, när det gäller att skydda den vetenskapliga friheten, ty de kunde klara sig själva. Jag betvivlar icke det, men det torde dock vara svårt att motbevisa, att det funnits vetenskapsmän, och just inom den vetenskap jag närmast varit inne på, som varit i behov av skydd mot prokanslersämbetets sätt att behandla utnämningsfrågor. Nu skulle den siste ärade talaren säga, att det skyddet kan givas i alla fall, och vi hava ju haft uppseendeväckande offentliga debatter även på senare tid, då det gällt vetenskapsmännens egen förmåga att utöva skydd i detta avseende. Jag vill fästa uppmärksamheten på en juridisk professorsutnämning, som hade en åtskilligt egendomlig historia vid Uppsala universitet. Nog fick man det intrycket, att det ibland behövs ett visst skydd för de vetenskapliga synpunkternas tillgodoseende, även när vetenskapsmännen själva hava att tillgodose vetenskapens intressen. Den frågan föreligger dock icke nu. Här föreligger frågan om skydd mot de förlöpningar, som prokanslersämbetets besättande kan innebära. Jag vill fästa den sista talarens uppmärksamhet på, att Kungl. Maj:t just har instämt i de synpunkter jag i dag framlagt, då Kungl. Maj:t fann sig föranlåten att på den väsentligaste punkten ändra instruktionen för kanslernerna.

På grund således av att Kungl. Maj:t i likhet med min ringa person har ansett, att vetenskapen behöver skyddas på denna punkt, vågar jag, trots avböjande från lysande vetenskapligt håll, fortfarande anse, att det vore överensstämmande med både riksdagens och vetenskapens värdighet och intresse att bifalla vad andra kammaren här beslutit.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, såvida med hänsyn till utgången av föreliggande fråga anledning därtill förefunnes, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats, dels att utskottets hemställan

Om upphävande av biskops själskrivenhet till prokanslersämbetet m. m.
(Forts.)

skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande härefter motiveringen, fortsatte herr talmannen, vore yrkat, dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Bergman*, att den motivering skulle godkännas, som förordats i den av honom och herr *Malkolm Pettersson* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid sedermera framställda propositioner å dessa yrkanden godkändes utskottets yttrande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Anslag till förstärkning av arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till förstärkning av arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt i väg- och vattenbyggnadsdistrikten på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 40,825 kronor.

De av Kungl. Maj:t föreslagna förstärkningarna av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arbetskrafter avsågo samtliga de ordinarie avdelningar, varå ärendena handlades inom styrelsen, nämligen den s. k. tekniska avdelningen, järnvägsavdelningen och den administrativa avdelningen.

Utskottet hade i nu föredragna punkt av angiven orsak avstyrkt inrättandet av vissa föreslagna nya tjänster å styrelsens järnvägsbyrå men i övrigt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag; och hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte till förstärkning av arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt i väg- och vat-

tenbyggnadsdistrikten på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanlag, högst, 27,650 kronor.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Mina herrar! Uti förevarande punkt har utskottet ansett sig icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser anställande på extra stat för år 1919 av en trafikinspektör inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte assistent m. m. för honom. Då förevarande ärende är av stor vikt och betydelse, skall jag be att få yttra några ord, ehuru jag naturligtvis ej har förhoppning om, att kammaren skall i detta avseende frångå vad statsutskottet hemställt.

Det är huvudsakligen två skäl utskottet anfört, varför utskottet för närvarande har undanskjutit förevarande särskilda inspektion. Det ena skälet är det, att det varit delade meningar om, »på vilket sätt, i vilket sammanhang och under vilken styrelses ledning driftinspektionen vid våra enskilda järnvägar helst bör organiseras». Det är emellertid nog så, att meningsskiljaktigheterna under senare år icke varit särskilt stora. Förr har det i viss mån varit en dragning mellan järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i avseende på kontrollen över järnvägarna. Men i yttranden över trafiksäkerhetskommitténs utlåtande hava samtliga myndigheter varit fullt ense om, att trafikinspektionen, liksom tillsynen i övrigt av de enskilda järnvägarna, bör förbliva hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är endast en avvikande mening inom järnvägsstyrelsen, i det en överdirektör haft en annan mening. Jag tror således, att meningarna i detta fall icke kunna anses vara så divergerande som utskottet avsett. Så länge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har den allmänna tillsynen över de enskilda järnvägarna, bör den också behålla överinspektionen över trafiken.

Det andra skälet utskottet har är att utskottet finner önskvärt, »att man före anställandet av befattningshavare för uppgiften i fråga må kunna mera fullständigt överblicka det område, som verksamheten skall omfatta». Nu är det emellertid så, att det område det är fråga om är fastslaget i de särskilda bestämmelser rörande tillsynen över efterlevnaden av tjänstgöringsreglementets föreskrifter, som utfärdas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och det är tydligt, att trafikinspektörstjänsten på grund av växlingar i tjänstgöringsreglementet icke från början kan bli fullständigt reglerad och detaljerad, men syftet med tjänsten är att främja trafiksäkerheten på de enskilda järnvägarna, för att såväl allmänheten som den personal, vilken där är anställd, skall vara bättre säkerställd än nu, och mera torde knappast kunna uppnås.

Utskottet säger vidare, att det ansett olämpligt »att utbyta det hittillsvarande provisoriet mot ett nytt sådant». Det är dock icke meningen, att det skulle bli ett provisorium, därför att tjänsterna uppförts å extra stat. Det skulle bli en särskild person anställd i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är emellertid distriktstjänstemännen, som närmast hava hand om trafikinspektionen. Däremot skall den gamla inspektionen, som funnits förut, maskininspektio-

Anslag till
förstärkning
av arbetskrafterna hos
väg- och
vattenbyggnadsstyrelsen.
(Forts.)

*Anslag till
förstärkning
av arbets-
krafterna hos
väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.*

(Forts.)

nen, fortfarande vara kvar. Dessa bägge inspektörstjänster skulle visserligen tillsättas på extra stat, men det har man gjort för att man icke skulle behöva befara några konsekvenser med avseende på den personal, som anställes, för framtiden, därest, mot förmodan, det skulle befinnas, att inspektionen bör anordnas på annat sätt. Det är nog sant, att 1907 års trafiksäkerhetskommittés betänkande blivit mycket fördröjt. Det är många omständigheter, som medverkat till detta beklagliga förhållande, att denna fråga om trafiksäkerheten icke är på mera betryggande sätt ordnad. Jag skall för min del så vitt möjligt påskynda detta arbete, men det har tagit sådana dimensioner, att det är omöjligt att utfästa sig att få det framfört till nästa års riksdag. Det är därför möjligt att förhållandena kunna utveckla sig så, att det blir nödvändigt, att Kungl. Maj:t i trafiksäkerhetens intresse återkommer med ett förslag i detta ämne till nästa år i avbidan på slutbehandling av trafiksäkerhetskommitténs betänkande. Då skall jag försöka beakta de synpunkter utskottet framfört, i den mån det kan befinnas möjligt.

Det är emellertid av så stor betydelse, att trafiksäkerheten på de enskilda järnvägarna mer effektivt tillgodoses än nu, att då den för saken ansvariga styrelsen inkommit till Kungl. Maj:t med en framställning i ämnet, Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna underlåta att hänskjuta ärendet till riksdagens prövning. Om nu riksdagen på grund av statsutskottets invändningar mot förslaget icke för närvarande vill bifalla förslaget, äro emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t i det avseendet fria från ansvar, som riksdagen då för sin del påtagit sig. Jag hoppas, att det går lyckligt, men jag vill säga, att med trafiksäkerheten på de enskilda järnvägarna, och icke minst med avseende å personalen, är det icke väl ställt. Jag hoppas, att det kan gå några år, men jag vill bereda kammaren på, att det blir omöjligt i längden för de olika distriktstjänstemännen att handhava trafikinspektionen. De kunna icke utöva denna inspektion på ett tillfredsställande sätt. Därtill sakna de nödiga förutsättningar. Därför är det nödvändigt, att så snart som möjligt en särskild inspektion blir inrättad för de enskilda järnvägarna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 12—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 20—22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25 och 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 55—57.

Lades till handlingarna.

Punkterna 58—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71 och 72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 73—75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkten 91.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 92 och 93.

Lades till handlingarna.

Punkterna 94—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
uppremsning av
Oxdjupet.*

Punkten 5.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i ämnet föreslagit hade utskottet i nu ifrågakvarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för uppremsning av Oxdjupet på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *H. G. W. Wrangel* på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag i förevarande punkt icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Wrangel: Herr greve och talman, mina herrar! Det är icke någon särdeles angenäm uppgift, som förestår mig, då jag nu går att motsätta mig förslaget om uppremsning av Oxdjupet till ett djup av 10 meter. Visserligen har jag haft förmånen, att flera ledamöter i statsutskottet delat min uppfattning, men jag är ensam

reservant, och det skulle ju möjligen kunna synas, som om mitt intresse för Sveriges sjöfart icke vore vidare starkt, men mot en sådan misstanke kan jag dock med lugn reservera mig, ty jag vågar påstå, att mitt intresse för denna sjöfart och min övertygelse, att den bör på allt sätt uppmuntras, äro så starka som trots någon annans. Att jag icke dess mindre nu vågar motsätta mig förslaget om upprensning av ifragavarande farled till 10 meters djup, beror därpå, att jag anser, att man har mycket starka skäl för en begränsning av upprensningen till ett mindre djup.

*Anslut till
upprensning av
Oxdjupet.
(Forts.)*

Först och främst synes det mig obestriddigt, att om det beredes möjlighet för de största handelsfartyg att inlöpa till Stockholm, så uppstar i och med detsamma även möjlighet för de största örlogsfartyg att dit inlöpa. Det torde icke heller kunna bestridas, att denna möjlighet innebär en viss ökad risk — hur stor, vill jag lämna därhän. Jag skulle dock möjligen kunnat vara med om det föreliggande förslaget, alldenstund mina betänkligheter i avseende på det försvagande av Vaxholms fästning, som genom en sådan upprensning skulle uppstå, icke äro så synnerligen stora — jag skulle, säger jag, möjligen kunnat vara med om detta förslag, där-est något verkligt behov här förelegat; men jag vågar påstå, att något sådant icke förefinnes. Förhållandet är, att farleden vid Oxdjupet mellan Rindön och Värmdö har en bredd av omkring 200 meter och ett djup, som överstiger 20 meter. Farvattnet är alldeles rent ända intill stränderna med undantag av den försänkning, som tidigare blivit i försvarsändamål verkställd. Denna försänkning består av två sidofyllningar, vilka nå upp nära vattenytan, och mellan dem är upptagen en djupränna, vilken för närvarande medger inlöpande av fartyg av högst 7,2 meters djupgående. Denna ränna har visserligen på en bredd av 22 meter ett något större djup, men det är alldeles tydligt, att man icke kan inpassa ett fartyg på metern, utan man får taga hänsyn till det något mindre djup, som finnes i denna djupränna. Det djupet är vid lågvatten 7,6 meter. Nu är det föreslaget, att denna ränna skall upptagas till 10 meter, men jag håller före, att 9 meter är fullt tillräckligt. Ser man på djupet i övriga större hamnar, där icke ett naturligt, mycket större djup finnes, skall man finna, att vattendjupet vid lågvatten är i infartsrännan till frihamnen i Göteborg 8 meter, vilket framdeles skall bli 8,5 meter. I Köpenhamn är nuvarande infartsrännan 8 $\frac{3}{4}$ meter — den nya frihamnsbassängen skall få 9 meter — i Petrograd 8 meter, i Königsberg 8 meter, i Stettin, Lübeck o. s. v. något mindre

Emellertid heter det i kanalkommissionens betänkande i denna fråga bland annat: »Beträffande dimensionerna å Sveriges handelsfartyg ger en granskning av i senaste skeppslista upptagna fartyg vid handen, att djupgåendet för dessa på ett undantag när (Sir Ernest Cassel) ej överstiger 8 meter. Ej heller torde detta mått under de allra närmaste åren komma att överskridas. De större svenska fartyg, som för närvarande äro under byggnad, få nämligen enligt uppgift ett djupgående av i allmänhet upp emot 8 meter.

Anslag till
 upprensning av
 Ordjupet.
 (Forts.)

Detta mått utgör alltså den gräns, vartill man för närvarande kommit i avseende på de svenska fartygens djupgående.» Ja, jag vill beträffande den saken tillägga, att tendensen vid byggande av större handelsfartyg är den att väl öka deplacementet men icke djupgåendet. Som exempel därå kan jag nämna, att Sveriges största handelsfartyg, den s. k. amerikaångaren Stockholm, har ett största djupgående av 8,01 meter. Det är dock ett högst betydligt mycket större fartyg än de, som komma upp till Stockholm. Nu har man visserligen talat om, att här skulle beredas tillfälle även för oceanångare, för utländska fartyg med stort djupgående, att komma in, men även sådana fartyg hava på några få undantag när icke större djupgående än 8 å 8¹/₂ meter. Större djupgående torde endast så stora ångare som på 30, 40 å 50 tusen ton äga, vilka företrädesvis gå mellan engelska eller tyska hamnar och Amerika. — Kanalkommissionen kommer vid sitt resonemang beträffande det djup, som erfordras, till följande slut: »Fartyg av ovannämnda storlek — det nämnes av kommissionen omkring 6,000 ton — »kunna beräknas hava ett djupgående av omkring 8,5 meter. Det synes alltså, som om en infartsrännan till Stockholm, vilken medgiver framförandet av fartyg av detta djupgående, borde för en avsevärd tid framåt kunna vara för den stora handelssjöfarten tillfredsställande.

Nu säger man visserligen, att när man utför en upprensning här, bör man taga steget fullt ut: man skall icke göra någon halvmesyr, man skall tänka sig längre fram i tiden och se litet mera stort. Ja, om det vore fråga om att anlägga en docka eller fråga om att anlägga en järnväg, så gör man dockan gärna så stor som möjligt och järnvägen gärna bredspårig, därför att det kostar så mycket att göra ändring framdeles. Men här äro förhållandena helt andra: om jag verkställer upprensningen på en gång till större djup eller i två eller flera omgångar, blir kostnadsskillnaden högst obetydlig. — det ha ju för övrigt både kanalkommissionen och Kungl. Maj:t uttalat. Det heter särskilt i departementschefens uttalande beträffande den föreslagna bredden av rännan: »Därest rännans upprensning till den av kanalkommissionen föreslagna bredden av 85 meter framdeles prövas önskvärd och lämplig, kan en sådan ytterligare upprensning ske utan att kostnaden blir väsentligt högre än om den större bredden från början åstadkommes.»

På grund av dessa skäl anser jag för min del, att en upprensning till ett djup av 9 meter vid lågvatten är fullt tillräcklig.

Det föreliggande förslaget innehåller emellertid en annan bestämmelse, som enligt min mening är vida betänkligare än den nu nämnda, den bestämmelsen nämligen att det skulle ske en avskärning av sidobankarna till 5 meters djup. Här föreligger, såvitt jag kan finna, absolut icke något slags behov. Man har visserligen talat om strömförhållandena, men de bliva ju bättre, om den nuvarande djuprännan göres ännu djupare, och jag har aldrig förspott, att det varit någon svårighet för strömmens skull, jag har icke hört talas om något enda fartyg, som råkat stöta emot försänkningarna. Den enda nyttan med en sådan upprensning av sidobankarna skulle

Anslag till
 upprensning av
 Oxdjupet.
 (Forts.)

vara för yachtseglarna, ty det kan vara svårt för dem vid kryssning att komma fram genom det smala hålet, men säkert är, att en upprensning av sidobankarna enligt min bestämda mening i ganska väsentlig grad försvagar försvaret. Jag anser sålunda, att någon sådan minskning av djupet på sidobankarna icke får ske, såvida den icke kompenseras av vissa försvarsåtgärder.

Slutligen har jag icke kunnat underlåta att finna det ganska egendomligt, att man här föreslagit, att hela kostnaden för upprensningen skall bestridas av staten. Det heter härom i motiveringen: »Såsom kanalkommissionen erinrat, har den försänkning i Oxdjupet, som nu skulle borttagas, tidigare nedlagts av staten i försvarsändamål. Det torde vid sådant förhållande få anses riktigt att staten själf bekostar upprensningen i dess helhet.» Jag finner denna sak principiellt mycket märkvärdig, för att icke säga oriktig. Om man t. ex. tänker sig ett sådant förhållande, som att Stockholms stad hade anlagt en fast bro över till Lidingön, och det sedermera befinnes, att kronan ville hava denna förändrad till en klaffbro, skulle man i enlighet med en sådan princip här säga: ja, Stockholms stad har anlagt den här bron, därför skall den ock bära kostnaden för förändringen. På grund därav håller jag före, att det varit billigt, om Stockholms stad hade bidragit med en viss del av kostnaden.

Då jag sålunda anser, att det är förenat med en viss våda att göra den nu föreslagna upprensningen till 10 meters djup samt att minska djupet på sidobankarna till 5 meter, då jag vidare anser, att behovet för sjöfarten blir fullt tillräckligt tillgodosett, om endast den djupa rännan upptages till ett djup av 9 meter vid lågvatten, så har jag icke kunnat biträda det föreliggande förslaget. Jag ber i stället att få komma med ett annat förslag. Det skulle innebära följande ändring av utskottets betänkande och kläm: *Utskottet, som icke funnit annan anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, än att djupet i segelrännan bör bestämmas till 9 meter vid lågvatten och att sidobankarna icke avskäras, varigenom ock kostnaderna skulle kunna nedsättas till hälften, hemställer sålunda, att riksdagen må för upprensning av Oxdjupet på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.*

Jag ber att få tillägga, att just nu, då det är angeläget att, där så ske kan, göra erforderliga besparingar, man enligt mitt förmenande här synes hava ett tillfälle, då man utan allra ringaste olägenhet kan göra en besparing på 100,000 kronor. Jag får alltså, herr greve och talman, hemställa om bifall till det av mig nyss framställda ändringsförslaget.

Herr Wallenberg: Herr greve och talman, mina herrar! Jag förstär mycket väl, att den ärade reservanten såsom chef för landets kustförsvär, önskar att denna infartsväg till Stockholm göres ur försvarssynpunkt så grund som möjligt — jag förmodar, att han över huvud hyser sådana åsikter om alla farleder — men han bör också förstå mig som representant för Stockholms stad och ytterst

Anslag till
 upprensning av
 Öredjupet.
 (Forts.)

intresserad för handel och sjöfart, om jag kommer till ett annat slut än han gjort, nämligen till att understödja statsutskottets framställning.

Denna fråga är flera decennier gammal, och när den nu kommer till sin lösning, synes det mig, att vi icke skola begå det felet, som vi ofta göra, nämligen att vi vidtaga en åtgärd, som räcker för i dag och kanske i morgon, men som i övermorgon icke är tillräcklig. Ingen kan väl tro, att Stockholms stad har beslutit sig för ett djup vid den nya frihamnsanläggningen av 10 meter, utan att hava fullt övervägt, att detta innebär en fördel, som motsvarar de ökade kostnaderna.

Den ärade reservanten citerade åtskilligt ur kommissionens utlåtande, men han glömde att tala om, vad statsutskottet meddelat, nämligen att såväl denna kommission som alla andra myndigheter, som yttrat sig hava tillstyrkt 10 meter.

Vidare säger han, att han anser det principiellt oriktigt, att staten ensam bekostar denna upprensning. Jag anser, att det vore principiellt oriktigt, om staten fördrade, att Stockholms stad skulle bidra. Innan denna fördämning gjordes, var denna farled 20 meter djup. Detta djup minskades — en upprensning har skett förut — till förfång för Stockholms sjöfart, och, såvitt jag kan finna, är det statens skyldighet att betala kostnaden för denna upprensning. Vi skola icke glömma, att vad här är fråga om, nämligen en djupare farled till Stockholm och för Stockholms sjöfart är till gagn för hela landet, d. v. s. för staten. Även i det avseendet tillåter jag mig därför tillstyrka det, som statsutskottet föreslagit, nämligen att kostnaden bäres av statsverket.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag tror, att jag efter det senaste anförandet kan fatta mig kort, när jag på statsutskottets vägnar gör några små erinringar mot reservantens hemställan. Han började med att säga, att det enligt hans mening icke förefanns något verkligt behov av upprensningen till den omfattning, som den kungl. propositionen och statsutskottets hemställan förutsätta. Ja, men det är dock å andra sidan så, att på utskottets sida stå både de kommersiella och de sjöfartstekniska myndigheter, som yttrat sig i frågan. Kommerskollegium ur sin synpunkt, Stockholms hamnstyrelse ur sina samt Stockholms handelskammare och Stockholms redareförening ur sina synpunkter hava samtliga varit överens om, att upprensningen borde ske till det djup och den omfattning, som i propositionen är föreslaget. Och det förefaller mig vara så, att största möjliga hänsyn bör tagas till för saken så speciellt intresserade och så sakkunniga institutioner som dessa.

Vidare har reservanten sagt — och han återgav ett stycke ur kanalkommissionens betänkande, varav detta skulle framgå — att för närvarande endast ett fartyg skulle behöva ett större djup än det, som nu existerar. Ja, men det förhåller sig så, att man i kanalkommissionens betänkande — som det förefaller, med rätta — erinrar om, att det icke är endast våra egna fartyg, som trafikera

denna led, utan att fartyg även komma utifrån av sådan lastdryg-
het och storlek, att det här ifrågasatta, av statsutskottet förordade
djupet kan visa sig vara erforderligt. Redan nu hava i viss om-
fattning omlastningar måst ske utanför Oxdjupet och hinder däri-
genom uppstått för en ekonomiskt bärig transport.

*Anslag till
upprensning av
Oxdjupet.
(Forts.)*

Ytterligare sade reservanten och det var huvudskälet för den
erinran, som reservanten gjorde, att ur militär synpunkt upprens-
ningen icke borde ske till den omfattning, som föreslagits. Men i
statsutskottet hava vi dock ansett oss böra fästa mycket stort av-
seende vid att, såvitt vi förstå, samtliga övriga militära auktorite-
ter, som yttrat sig i frågan, funnit sig kunna tillstyrka en upp-
rensning till det föreslagna djupet. Så yttrar chefen för marin-
staben, att han redan vid sammanträdet den 18 april 1917 anslutit
sig till den åsikten, att ur försvarssynpunkt hinder icke bör möta
för upprensning av Oxdjupet till för den transoceanas sjöfarten er-
forderligt djup, alltså till 10 meter. Av de i kanalkommissionens
betänkande framlagda trenne olika alternativen för sundets upp-
rensning anser han alternativ III vara att föredraga, enär därige-
nom möjlighet beredes att vid behov inom en tämligen begränsad
tidrymd åter kunna göra passagen praktiskt taget ofarbar för större
fartyg. Förberedelser för en dylik åtgärd borde, så långt sig lämp-
ligen göra läte, redan i fredstid vara vidtagna. — Inspektören av
flottans övningar till sjöss och högste befälhavaren över kustflottan
anföra uti lika lydande utlåtanden: »Enär under senaste tid vun-
nen erfarenhet enligt min uppfattning tydligt givit vid handen, att
en anfallande fiende icke gärna kan tänkas genom överrumpling
söka framgå så långt som till Oxdjupet med stora fartyg, får jag
som min bestämda åsikt anföra, att något hinder ur militär syn-
punkt icke föreligger för en upprensning av Oxdjupet till ett djup
av 10 meter under lågvatten eller till för den transoceanas sjöfarten
erforderliga dimensioner.» Slutligen har chefen för generalstaben
förklarat sig icke hava något att erinra mot Oxdjupets upprensning
intill 10 meters djup, under förutsättning att försvarsanstalterna
hållas i fulldugligt skick.

Nu innebära såväl propositionen som statsutskottets hemställan
ett tillstyrkande jämväl till de anordningar i försvarsavseende, som
vederbörande sakkunniga myndigheter hemställt borde i samman-
hang med upprensningen vidtagas. Då så är fallet och då som
sagt behovet ju bör vara dokumenterat genom att samtliga de, som
haft ett speciellt intresse i denna fråga, anslutit sig till det större
förslaget, förefaller det, som om fullgiltiga skäl skulle föreligga för
statsutskottets hemställan, och anhåller jag att få yrka bifall till
denna.

Herr Wrangel: Herr greve och talman! Först och främst ber
jag att få fullständigt instämma med herr Wallenberg, då han sade,
att det här är fråga om något, som bör vara till gagn för hela
landet. Det är även min åsikt. Jag vågar påstå, att jag med mitt
intresse för sjöfarten vad beträffar denna fråga har samma synpunkt

Anslag till
 upprensning av
 Oxdjupet.
 (Forts.)

som den ärade talaren. Här beror helt säkert åtskilligt på en missuppfattning, en liknande missuppfattning, som den senaste ärade talaren gjorde sig skyldig till, då han pastod, att det finnes ett fartyg här i Sverige, som icke skulle kunna löpa in, om djupet begränsades till det av mig föreslagna. Det är ett fullkomligt misstag. Det ifrågavarande fartyget och alla andra som ligga till och med $\frac{1}{2}$ meter djupare, skulle då kunna löpa in, men kunna det icke för närvarande. — Det misstag, som jag nyss syftade på, är, att kanalkommissionen beräknat, att det skulle erfordras ett mycket större djup under kölen, för att fartyg skulle kunna inlöpa, än vad lotsverket beräknat. För närvarande är djupet i rännan vid lågt vatten 7,6 meter, och lotsstyrelsen yttrar med anledning härav: »Vederbörande lotsar anse sig icke under alla förhållanden kunna genom Oxdjupet framföra fartyg med större djupgående än 7,2 meter». Där ha vi sålunda 4 decimeter under kölen, men om man räknar som kanalkommissionen gjort, får man 1,6 meter. Följaktligen vågar jag påstå, att om man gör en upprensning till 9 meters djup vid lågt vatten, man då kan införa precis lika djupgående fartyg, om man följer lotsverkets beräkningar, som man kan efter en upprensning till 10 meters djup, om man följer kanalkommissionens beräkningar.

Det har vidare sagts, att djupet i Stockholms frihamn, beräknats till 10 meter. Ja, jag skulle gärna gå med på ett djup i frihamnen av 12 meter, ty en sådan dyrbar anläggning kan icke lätt ändras, under det att en upprensning som sker genom skrapning med skopa, utan olägenhet kan avbrytas när som helst och icke ställer sig mycket dyrbarare, om den utföres i flera omgångar, än om den verkställes på en gång.

Vad det beträffar, att alla myndigheter skulle hava motsatt sig en upprensning till mindre djup, än kanalkommissionen föreslagit, är detta icke riktigt. Jag ber att få påpeka, vad som också står på sid. 19 i den kungl. propositionen, att kommandanten i Vaxholms fästning på anförda skäl avstyrkt, att Oxdjupet för närvarande upprensades till större djup än 9,3 meter. Chefen för fortifikationen har förklarat sig instämma i detta yttrande, och chefen för kustartilleriet har ansett, att en upprensning till endast 9 meters djup vore tillfyllest. Jag vågar påstå, att de tre nu nämnda myndigheterna äro just de, som ur försvarssynpunkt bäst känna dessa förhållanden, och därför tror jag, att det är säkrast att följa deras uttalanden, då man därigenom, såsom jag nyss nämnde och upprepade gånger nämnt, icke på något vis lägger något slags hinder i vägen för sjöfarten.

Herr greve och talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Ericson, Hans: Herr talman! Jag tror, att man i denna fråga bör anlägga de synpunkter, som av herr Wallenberg framförts. Det räcker nog icke att säga, att det för närvarande är tillräckligt med ett djup av 9 meter i denna ränna, utan man får nog se längre fram i tiden, och tendensen icke allenast inom vår egen han-

delsflotta, utan även inom andra länders handelsflottor går säkerligen i den riktning, att tonnaget utökas med större och mera djupgående fartyg, och då synes det vara synnerligen önskvärt och behöfligt, att man här gör den av utskottet föreslagna utvidgningen. Jag vill också säga, att om man nu gör en temporär nedskärning till 9 meter, krav på djupets ökande till 10 meter snart kommer att inställa sig, och att arbetet medför ökade kostnader, om det utföres i särskilda omgångar, är påtagligt. Jag vill även framhålla, att det kommer att vålla olägenheter för sjöfarten, om det sker i två repriser, därför att arbetena i viss mån komma att förhindra sjöfarten i rännan.

*Anslag till
upprening av
Oxdjupet.
(Forts.)*

Jag tror också, att den ökning av faran, som ur försvarssynpunkt skulle uppstå, icke är så stor. Jag tror nämligen icke, att man numera på samma sätt som förr behöver befara ett inträngande av fientliga fartyg så långt in i skärgården, med hänsyn till de omfattande mineringar och övriga skyddsanordningar, som där kunna påräknas. Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen genom 1914 års beslut lagt om försvaret av Stockholms skärgård i sådan riktning, att det numera är mindre betänkligt att göra en sådan upprening, än det förut varit.

Jag tror sålunda, att det är välbetänkt, om kammaren nu bifaller statsutskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Wrangel: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att ingen av de ärade talare, som här förfäktat en motsatt åsikt mot min, har yttrat eller kunnat yttra, vågar jag påstå, något ord rörande behöfligheten av en avskärning av sidobankarna. Det är denna sak, vid vilken jag, såsom jag tidigare nämnt, fäster den största vikt. Om man nu skulle gå med på ett bifall till statsutskottets förslag, så följer därav, att man beslutar sig för en avskärning av sidobankarna, något som jag för min del anser vara ur försvarssynpunkt äventyrligt. Jag har som sagt den uppfattningen, att detta innebär en verklig fara, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Ericson, Hans: Herr talman! Jag vill i sanningens intresse meddela, att jag i viss mån delar de betänkligheter, som general Wrangel uttalat, men jag anser, att man kan förutsätta, att den saken icke behöver bestämmas nu, utan att Kungl. Maj:t kan taga densamma under förnyad prövning. Huvudsaken är att få rännan öppen för den stora sjöfarten. Jag kan icke ens erinra mig, att jag i något annat sammanhang hört talas om en avskärning av sidobankarna, ty denna fråga var icke före vid kanalkommissionens sammanträde i april månad förra året, då även jag var närvarande. Det synes mig vara önskvärt att Kungl. Maj:t tager den saken under förnyad prövning, men det hindrar icke, att kammaren nu kan bifalla anslaget, varefter Kungl. Maj:t kan sättas i tillfälle att taga del av protokollet över den diskussion, som förts här i dag.

Anslag till
 upprensning av
 Oxdjupet.
 (Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å nu föredragna punkt vore yrkat dels godkännande av vad utskottet däri yttrat och hemställt, dels ock, av herr *Wrangel*, att utskottets yttrande i sista stycket och dess hemställan skulle godkännas i följande ändrade avfattning: »Utskottet, som icke funnit annan anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, än att djupet i segelrännan bör bestämmas till 9 meter vid lågvatten och att sidobankarna icke avskäras, varigenom ock kostnaderna skulle kunna nedsättas till hälften, hemställer sålunda att riksdagen må för upprensning av Ox-djupet på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.»

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wrangel* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 5 av sitt utlåtande nr 6 B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr *Wrangel* föreslagna ändring.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 38.

Punkten 6—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckt motion om medgivande under viss förutsättning att nästa läsår vid de allmänna läroverken må avkortas med högst tre veckor.

*Ang. eventuell
förkortning av
nästa läsår
vid de all-
männa läro-
verken.*

I en inom första kammaren av herr *J. Bergman* väckt motion, nr 94, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del medgiva, att, därest särskilt abnormala förhållanden i avseende på tillgång till lyse eller bränsle även under nästa läsår skulle råda, en avkortning av läsåret vid läroverken med högst tre veckor under den mörkare och kallare årstiden skulle kunna äga rum utan att nödvändigt behöva kompenseras genom motsvarande avkortning av sommarferierna, och anslaget till läroverken lika fullt utgå utan hinder därav att visst antal läsveckor stipulerats som normalt villkor för dess utgående.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna grunder hemställt, att herr *Bergmans* ovanberörda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr *Bergman*: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke be-
svära kammaren med vare sig något yrkande eller något långt an-
förande i denna fråga, och detta så mycket mindre som utskottet i
själva verket i sin motivering givit mig rätt i de sakliga grunderna
för motionen.

Vad jag i min motion önskat har varit två ting, nämligen för
det första att möjliggöra för fattiga lärjungar vid läroverken att
kunna bevista undervisningen, trots de oerhörda stegringarna av
ljus- och vedavgiften, vilka gjort det ytterst svårt för dessa lärjun-
gar. Dessa avgifter skola nämligen erläggas av samtliga lärjungar,
huru fattiga de än äro. Vidare har jag ansett det önskligt, att
staten under denna vanskliga tid med hänsyn till bränsle skulle
kunna vidtaga någon åtgärd för inbesparing härav. Det är att
märka, att de ifrågasatta veckorna kräva vida större åtgång av
bränsle och lyse än medelåtgången för motsvarande antal veckor
under annan tid av läsåret.

I avseende på den första synpunkten har utskottet anvisat an-
dra vägar, vilka icke varit kända av mig, då motionen väcktes.

Ang. eventuell förkortning av nästa läsår vid de allmänna läroverken. Jag hörde, innan motionen väcktes, efter i ecklesiastikdepartementet men fick då icke den uppfattningen att man ämnade slå in på de vägar, som man, efter vad utskottet meddelat, nu synes ha bestämt sig för att gå. Efter vad sålunda blivit upplyst, är det ingen anledning för mig att vidhålla mitt yrkande i den punkten.

(Forts.)

Med avseende på det andra önskemålet får jag säga, att om de, som hava med var bränsleförvaltning att skaffa, anse, att staten har tillräckliga tillgångar därav, och om staten själv är nog generös att betala för de fattiga, jag för min del icke kan hava något att invända däremot.

Jag har således, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Om gratifikation åt läroverksadjunkten P. E. F. Ågren.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion angående gratifikation åt läroverksadjunkten P. E. F. Ågren.

I en inom första kammaren av herr *J. Bergman* väckt motion, nr 95, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen med hänsyn till den förlust, läroverksadjunkten P. E. F. Ågren lidit genom felaktigt förfarande av en statens myndighet, av sådan art att det numera på grund av ändrad lagstiftning icke vidare kunde förekomma, för sin del ville bevilja ett anslag av femtonhundra kronor, att utgå som gratifikation åt förbemalde Ågren.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av anförd orsak hemställt, att herr Bergmans ifrågavarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herr *O. Bergqvist*, som ansett, att utskottet bort av billighetsskäl tillstyrka riksdagen att bifalla den i ärendet väckta motionen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Den motion, som avses i det nu föredragna utlåtandet, går ut på att av riksdagen utverka en gratifikation av 1,500 kronor åt läroverksadjunkten P. E. F. Ågren såsom vederlag för den förlust, han anser sig hava lidit genom felaktigt förfarande av domkapitlet i Härnösand åren 1881 och 1882. Förstnämnda år anmälde sig Ågren till avläggande av undervisningsprov för lönetursberäkning. Detta förvägrades honom emellertid av domkapitlet, ehuru Ågren, efter vad en kungl. resolution i ärendet sedermera bekräftade, varit berättigad att avlägga detsamma. År 1882 anmälde sig Ågren såsom sökande till erhållande av adjunktur vid högre allmänna läroverket i Luleå. Domkapitlet utnämnde emellertid, med förbigående av Ågren, en person, som efter anförda besvär befanns sakna föreskriven kompetens för tjänsten i

fråga. Genom dessa båda beslut av domkapitlet omöjliggjordes det för Ågren att komma ut i lönetursberäkning så tidigt som eljest kunnat ske.

Ågren har sedermera vid upprepade tillfällen gjort försök att återvinna sin förlorade rätt genom att söka tidigare uppflyttning i högre lönegrad, än vad reglerna för en sådan uppflyttning i allmänhet medgiya. Han har emellertid alltjämt erhållit avslag. År 1916 ingick Ågren till Kungl. Maj:t med anhållan om gottgörelse för sin till omkring 12,000 kronor beräknade förlust med belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna med rättvisa och billighet överensstämmande. Över hans ansökning infordrades utlåtanden av domkapitlet i Härnösand och av läroverksöverstyrelsen. Båda dessa myndigheter avstyrkte ansökningen. Den sistnämnda förklarade dock, att det syntes ostridigt, att domkapitlet i Härnösand gentemot sökanden förfarit oriktigt i de båda förut berörda avseendena. Ågren har sedermera vänt sig till justitieombudsmannen med begäran om dennes medverkan för vinnande av rättelse. Justitieombudsmannen konstaterade, att domkapitlet i angivna hänseenden förfarit oriktigt, men fann dock klagomålet icke förtjäna avseende, enär preskription för länge sedan inträtt i fråga om domkapitlets förfarande, och emedan därå i varje fall icke kunde grundas sådan skadeståndsskyldighet, som av klaganden avsåges.

Nu har den mycket omskrivna frågan genom motion slutligen dragits inför riksdagen. Men det ser ut, som om utsikterna för Ågren även i denna högsta instans skulle vara lika mörka som i de föregående. Statsutskottet har så gott som enhälligt avstyrkt motionen. En enda reservant har antecknat avvikande mening, nämligen undertecknad. Initialen till mitt förnamn har dock genom en felaktighet kommit att lånas från motionärens.

Då jag nu tillåter mig att yttra ett par ord till förmån för motionen, vill jag framhålla, att jag inser, att Ågren icke kan åberopa någon juridisk rätt för sitt anspråk. Däremot torde billighets-skäl förefinnas för ett lämpligt vederlag. Man invänder måhända, att saken är alltför gammal, mer det är här fråga om en moralisk rätt, och en sådan blir aldrig för gammal. Den preskriberas icke liksom den juridiska rätten. Det skulle icke vara riksdagen värdigt att stödja ett avslag på det skälet, att ärendet är gammalt. Ömmande omständigheter föreligga ock. Personen i fråga är fattig och har mycket stor familj, bestående av hustru och 9 barn, att försörja. Och nu har han, såsom av frågans historia framgår, så gott som ett helt liv gått och grämt sig över den orättvisa, som han anser sig ha lidit. Genom den anspråkslösa summan av 1,500 kronor kan riksdagen förtaga den känsla av orättvisa från samhällets sida, som bitit sig in i Ågrens sinne, och därmed tillfredsställa de billighetskrav, som i detta avseende torde kunna ställas på staten. Jag anhåller att få vädja till kammaren, att den med hänsyn till anförda omständigheter för sin del måtte bevilja den ifrågasatta anspråkslösa gratifikation. Den invändningen torde komma att göras, att ett dylikt beslut skulle medföra oberäknliga

*Om gratifikation
till läroverksadjunkten
P. E. F. Ågren.*

(Forts.)

*Om gratifikation
å till läro-
verksadjunkten
P. E. F. Ågren.
(Forts.)*

konsekvenser. Faran härav torde dock icke vara så stor, helst som icke någon juridisk rätt, utan endast billighetsskäl hava åberopats. De fall, som äro fullt jämförliga med det förevarande, torde vara ganska få, och skulle något sådant fall förekomma någon gång, lär väl konsekvensen av ett bifall till motionen endast komma att leda till fullgörandet av en moralisk skyldighet från statens sida.

Herr greve och talman, med åberopande av vad jag anført ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Strömberg: Den ärade talaren framhöll ju som den huvudsakligaste anledningen till att vi skulle bifalla detta »billighetsskäl», och han värdjade till kammaren att taga någon hänsyn till dessa. Jag vågar för min del icke yttra mig om, huruvida man kan anse, att det finnes stora billighetsskäl, men snarare skulle man väl kunna säga, att det finns många ömmande omständigheter. Det var också det den ärade talaren strök under på slutet, nämligen att den det här gäller tryckes av fattigdom och har en stor barnskara. Men åtminstone ur statsutskottssynpunkt får man väl icke, när det gäller en sådan här fråga, fästa alltför stort avseende vid en sådan sak, då det ju tyvärr finns på många, många håll personer, som kunna ha att kämpa mot samma svårigheter. Det är ju visserligen konstaterat, att domkapitlet i Härnösand år 1881 begick ett fel därigenom att det nekade ifrågavarande person att då avlägga lönetursprov, vilket beslut också blev av Kungl. Maj:t förklaradt oriktigt. Beträffande däremot det fel, som han påstår, att domkapitlet begick år 1882 genom att icke utnämna honom till en adjunktur, som han sedan klagade sig till hos Kungl. Maj:t, varvid han förlorade några månader, som han annars skulle ha kunnat innehaft befattningen och vunnit inkomster av — att detta är ett fel, som skulle kunna berättiga honom att ställa sådana krav på staten att han nu skulle få ersätta dessa förluster, beräknade med ränta på ränta och kapitaliserade till denna tid, det torde väl knappast vara rimligt. Hur ofantligt vanligt är det inte, när personer söka befattningar, att den första utnämning myndigheten nämner en, men att sedan detta överklagats, Kungl. Maj:t utnämner en annan. Skulle då den nyutnämnde ha rätt att för den tid frågan varit under behandling hos högsta instans komma och kräva ersättning av staten för den mistade inkomsten eller mistade lönetursrätten, därför att icke den första myndigheten utnämnde honom? Det har man väl aldrig just hört talas om, och det kan väl icke heller vara riktigt. Det är väl för övrigt så, att varje människa någon gång under sitt liv, särskilt i början, fått röna en eller annan motighet, som varit hel eller delvis orsakad av annan persons åtgöranden, varvid en viss rubbning kunnat inträda i den av henne själv utstakade planen för hennes levnadsbana, och det kan ju möjligen också medföra vissa ekonomiska förluster, åtminstone enligt vad man själv tror sig kunna räkna sig till, men att man därför efter många års förlopp skall kunna ställa ersättningskrav på den

vederbörande, som möjligen haft någon del i denna rubbning, det kan väl icke gärna komma ifråga.

Jag förstår ju mycket väl, hur den person det här gäller resonerar och även, som den siste ärade talaren framhöll, att går man och grubblar på en verklig eller förment oförrätt ett helt liv, så blåses denna upp till allt större och större dimensioner, och man tycker sig ha mycket att fordra och vara missnöjd med. Det har han ju också kommit till. Genom detta enda års förlorade lönetur för 37 år sedan har han kommit med rätt stora krav på staten, nämligen på omkring 12,000 kronor, ehuru motionären nöjt sig med att icke begära mer än en gratifikation å 1,500 kronor.

Personen ifråga har, som den första ärade talaren också nämnde, vänt sig till Kungl. Maj:t, senast år 1916, och begärt att få någon ersättning för sin förmenta förlust, men Kungl. Maj:t har avslagit det, och Kungl. Maj:t stödde sitt avslag på ett yttrande av läroverksöverstyrelsen, som här återgives i motiveringen, varur jag ber att få understryka ett par rader, då där säges, att det kan icke ådagaläggas, att dessa hans förluster varit beroende allenast på domkapitlets åtgöranden», och vidare att en sådan ersättningsrätt synes kunna leda till överskådliga konsekvenser». På denna grund avstyrkte läroverksöverstyrelsen framställningen. Likaså har han ju vänt sig till justitieombudsmannen, som visserligen framhållit, att saken för länge sedan är preskriberad, men också sagt, att i varje fall kan icke någon sådan skadeersättnings skyldighet, som den klagande avsåg, grundas därpå.

Det synes ju rimligt, att om det här skulle begäras en gratifikation eller dylikt, detta borde ha skett långt tidigare än nu, 37 år efter det denna oförrätt hände, då ju alla, som kunnat närmare kontrollera, hur det därmed förhöll sig, äro borta; och förslaget måste således enligt mitt förmenande anses vara för sent väckt.

Nu säger den siste talaren, att det egentligen icke kan bli några konsekvenser av detta. Jo, om i ett bifall till denna anhållan skulle få läggas den meningen, att alla de som klagat över sin utnämning, sedan skulle ha rätt till ersättning för den förlorade avlöning, som de ha gått miste om genom att icke den första myndigheten utnämnde dem, kan det ha en mycket vittgående konsekvens.

Som sagt, hur behjärtansvärd saken än är och hur ömmande skäl för personen ifråga än finnas, kan jag icke, herr greve och talman, annat än be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag kan icke neka till, att då den siste ärade talaren begärd^e ordet, så var det med en viss nyfikenhet jag mötte hans anförande. Jag trodde, att han skulle kunna komma med några bättre skäl än de, utskottet här anför, men jag må säga, att jag blev ganska besviken.

Den siste ärade talaren nämnde något om att den här personen, om vilket det nu är fråga, har gått och grubblat över den led samma situation, i vilken han har blivit försatt genom ett domkapitels i två särskilda hänseenden lagstridiga tillvägagångssätt,

*Om gratifikation
åt läro-
verksadjunkten
P. E. F. Ågren.*
(Forts.)

*Om gratifikation
åt läroverksadjunkten
P. E. F. Ågren.*

och det må jag verkligen säga att då jag tog kännedom om dessa förhållanden, så fann jag det ganska naturligt, att en sådan sak skall kännas tungt.

(Forts.)

Det är nämligen alldeles uppenbart, att det har varit fullt olagliga åtgärder, genom vilka denne man har gått i mistning av rena ekonomiska förmåner. Nu säger den siste ärade talaren också, att varje människa under sitt liv mött vissa motigheter, och det får man taga, det får man bära. Men jag vågar då säga, att inom den krets av händelser jag kan överblicka, så har jag aldrig sett en person komma i det olycksaliga läge som den föreliggande personen genom myndigheters direkta åtgärder. Det är ju så här, att han begärde att få avlägga ett lärdomsprov. Han hade rätt att genom ett sådant avläggande förbättra sin ekonomi, men han vägrades att få fullgöra denna handling, som skulle lämna honom möjlighet till denna ökning av sina inkomster. Vidare, sedan Kungl. Maj:t givit honom den rätten emot den underordnade myndighetens beslut, så får han icke del av detta Kungl. Maj:ts beslut, som lagligen skulle ha tillställts honom. Det är ju två fakta, som efter min mening med en allra största antaglighet har berövat honom en ekonomisk förmån. Den förmånen uppskattar han själv till 12,000 kronor. Det är mycket möjligt, att det är högt räknat, men alldeles visst är, att hans ekonomiska förlust utan tvivel långt överskridit det belopp av 1,500 kronor som det här påyrkas, att ifrån statens sida nu skall givas honom.

Den siste ärade talaren säger, att det här knappast är fråga om billighetsskäl utan om ömmande omständigheter. Jo, det är naturligtvis fråga om båda delarna. De ömmande omständigheterna äro, att denne man nu sitter i det läget, att han omgives av en familj på hustru och 9 barn och är i en synnerligen betryckt ekonomisk ställning; men det är naturligtvis billighetsskäl vid sidan av dessa ömmande omständigheter, att man håller honom åtminstone något så när skadeslös för den obestriddliga rättskränkning, för vilken han varit utsatt.

Slutligen har det åberopats Kungl. Maj:ts och justitieombudsmannens ställning i ifragavarande fråga. Ja, det tycker jag är omständigheter, som knappast inverka på den uppfattning, som denna kammare bör och kan intaga i frågan. Kungl. Maj:t kunde efter min uppfattning icke göra annat än vad Kungl. Maj:t gjort. Kungl. Maj:t bedömde frågan rent administrativt, och då hade Kungl. Maj:t intet annat att göra, än säga: jag kan ingenting göra åt saken. Kungl. Maj:t hade inga pengar att giva denne efter min uppfattning rent juridiskt kränkte man. Sedan går han till justitieombudsmannen, och då svarar han, att det enda som skulle kunna göras — så ungefär ligger åtminstone hans anförande — vore att väcka åtal mot domkapitlets ledamöter, men det kan icke ske, därför att åtalet är preskriberat, och det skadestånd, som kunde följa på ett sådant åtal är följaktligen omöjligt att utkräva, och han tillägger även, att domkapitlets sammansättning

blivit så förändrad genom dödsfall och andra förhållanden, att på den vägen kan ingenting vinnas.

Men nu har denne man efter mitt förmenande fått frågan i det enda läge som något kan upphjälpa hans situation. Han vädjar uteslutande till allmän billighets- och rättfärdighetskänsla. Han har lidit en kränkning, och han går till den enda institution, som kan skänka honom en ekonomisk fördel, och det är Sveriges riksdag.

Nu får jag säga, att då man har ett så gott som enhälligt statsutskott emot sig, är det ju nästan en allmän regel i denna kammare, att man anser frågan vara definitivt avgjord; men det har hänt ibland, att kammaren just ledd av sådana synpunkter, som jag tycker särskilt göra sig gällande i den föreliggande frågan, har gatt andra vägar. Häromdagen var det fråga om några skolbarn uti de stora viddernas land, Norrland. Där tog denna kammare och ändrade ett statsutskottsutlåtande — det var ett enhälligt statsutskottsutlåtande — till deras favör. Här är det nu en stackars adjunkt, som efter mitt begrepp har moralisk rätt att få en ekonomisk fråga tillgodosedd, och jag kan icke förstå, att icke i det här fallet man skulle ha rätt att åberopa liknande rena mänskliga billighetsskäl.

Man har talat om konsekvenserna av denna fråga, och den siste ärade talaren nämnde, att om den här frågan skulle avgöras i enlighet med motionärens önskan, så skulle den konsekvensen följa, att om Kungl. Maj:t ändrade en underordnad myndighets utnämningsbeslut, skulle den som till äventyrs bleve sin plats kvitt kunna komma med några befogade anspråk på ersättning av statskassan. Jag kan icke finna, att det är den allra ringaste konsekvenslinje av detta beslut, där det är fråga om en person, som blivit vägrad att fullgöra, vad han lagligen hade rätt att fullgöra, för att få en ekonomiskt bättre ställning. Det är någonting, som i hela vår statsförvaltning icke har ett motstycke. Konsekvenserna av ett beslut i denna riktning äro således enligt mitt begrepp ofantligt lätt överkomna. Det finns inga konsekvenslinjer av det beslut kammaren här nu skulle gå att fatta.

Särskilt kan jag icke finna annat än att just i den tid som nu är man har visst fog för att alldeles särskilt söka tillmötesgå det krav, som här är framställt. Det är ju så, att riksdagen har med — jag vågar säga — mycket öppen hand tillgodosett ämbets- och tjänstemännens krav med hänsyn till dyrtiden. Det vore väl då ganska naturligt, att under dessa nu existerande förhållanden den man, om vilket det här är fråga, åtminstone finge tillgodoräkna sig en del av den lön, till vilken han enligt min tanke har fullkomligt laglig rätt.

Med de synpunkterna tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Fant: Herr greve och talman! Bara ett kort konstaterande och en liten fråga.

Om gratifikation
till lärverksadjunkten
P. E. F. Ågren.
(Forts.)

*Om gratifikation
åt läro-
verksadjunkten
P. E. F. Ågren.*
(Forts.)

Kammaren har, som även nyss antyddes, med varm hand helt nyligen beviljat hundra miljoner kronor och mer till bland annat lärarna och andra statens tjänare och har även anslagit många, många miljoner kronor till andra ändamål, som delvis åtminstone icke kunna anses vara så påträngande. Har kammaren då hjärta att i detta synnerligen behjartansvärda, alldeles enastående fall, som icke på något sätt behöver vara prejudicerande, neka detta anslag? Jag tror det icke, och jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen och motionen.

Herr Pers: Herr talman, mina herrar! Det är angenämt att tala för den fattige och betryckte, och i det fallet ha de herrar, som här yrkat bifall till herr Bergqvists reservation varit i ett gott läge. Men det händer dock ibland, att man får lov att se dessa frågor mera kallt och mera sakligt. Det är ofta statsutskottets uppgift, och den uppgiften tror jag föreligger här.

Jag vill först angående vad som sist anfördes här, nämligen hänsynen till dyrtiden och den hjälp, som vi för övrigt ha lämnat åt läroverkslärare och andra, en synpunkt som också framhölls av herr Holmquist, påpeka, att denne adjunkt får del av det anslaget han ock, så han är icke undantagen därifrån.

Ifråga om konsekvenserna är det ju vidare möjligt, att det är rätt, som herr Holmquist säger, att detta skulle vara något så alldeles enastående. Det är riktigt, om man tager det så, att fallen skulle bli alldeles lika. Men en så framträdande del upp-taga lönetursberäkningarna i den svenska statsförvaltningen, att det dock enligt min uppfattning ligger en ganska stor fara i att på grundvalen av den här framställningen medgiva detta. Det är ständigt och jämt förskjutningar och överväganden och mi-snöje och missnöjesanledningar över lönetursberäkningar, och det händer då och då, att myndigheterna göra misstag, och då skulle ju detta ändå leda till att förhoppningar kunde ställas för vederbörande att gå till riksdagen som en sista instans.

Jag vill också gentemot herr Holmquist säga, att när Kungl. Maj:t tog den här saken i övervägande, så var väl icke Kungl. Maj:t avskuren från den möjligheten att med anledning av de billighetsskäl, som föreligga, taga upp frågan och gå till riksdagen med en anhållan om att lämna ett anslag i den här riktningen. Om saken hade legat så, hade statsutskottet och riksdagen varit i ett helt annat läge inför frågan. Då hade en ingående prövning kunnat ske, men statsutskottet och riksdagen ha icke medel i sin hand att ingå i en sådan prövning av denna fråga.

Billighetsskälerna ha framhävts mycket varmt, men jag vill till det säga, att det är mycket vanskligt för riksdagen att taga stor hänsyn till billighetsskäl. Vad leder det till? Jo, det leder till att den, som är betryckt, den som kommit illa ut och som har kanaler till riksdagen, han blir hjälpt, men hur många är det som ha det? Och blir det sedan så i riksdagen, att när det är en

värmlänning, som kommit illa ut, skola värmlänningarna biträda honom, är det en fråga från ett annat landskap, skola hans landsmän rycka in för att hjälpa honom i riksdagen, ja då gratulerar jag statsutskottet och riksdagen till att hjälpa efter sådana principer.

Om gratifikation åt läroverksadjunkten P. E. F. Ågren.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Den ärade talaren på Dalabänken började sitt anförande med att säga, att han väntade, när jag skulle tala i saken, att få höra några helt nya synpunkter och starka skäl, men han fann sig djupt besviken. Jag ber att få säga honom, att om man varit med om att skriva utskottsbetänkandet i en fråga, är man skyldig att i detta utskottsbetänkande söka få fram alla de skäl och synpunkter, som man egentligen kan taga fram, och skall man så försvara saken inför riksdagen, så vet jag just icke, att man kan ha möjlighet att i stort sett komma med några nya skäl eller andra synpunkter. Kan man göra det, så har man skött sig illa förut, när man icke tagit med dessa i det tryckta betänkandet.

För övrigt vill jag säga, att då han förklarade sig vänta så mycket av mig, så tänkte jag å min sida, att han således själv skulle sitta inne med och för kammaren framlägga nya starka sakskalet för motionärens åsikt. Jag satt och hörde på honom mycket noga, men jag hörde icke ett enda skäl utöver vad som stått i betänkandet eller tillgängliga handlingar och det som herr Bergqvist sagt. Det var endast ett uppreparande av detta och naturligtvis därtill känslökäl, och känslökäl kan man spela på i det oändliga utan att det förändrar alls själva sakläget.

Den ärade talaren begick däremot ett ganska stort misstag, då han yttrade, att jag sagt, att konsekvensen av ett bifall till denna motion skulle bli, att de som blivit utnämnda och sedan icke finge behålla platsen, därefter av Kungl. Maj:t skulle begära ersättning. Jag sade tvärtom, att den som ej fått platsen av den underordnade myndigheten men fick vänta i en eller annan månad, innan Kungl. Maj:t nämnde honom till platsen, han skulle sedan komma och begära ersättning för den tid han fick vänta, och det är just vad denne Ågren gjort. Det var nämligen år 1882 i december, som han sökte platsen, och han blev utnämnd av Kungl. Maj:t, efter att hava klägat, den 27 april 1883. Då har han räknat ut, att på denna tid har han förlorat en lönetur, som kapitaliserad vid 1915 års slut skulle utgöra 2,555 kronor 85 öre. Det är således alldeles precis det fall jag angav, att går man in på ett bifall till detta, kan däri läggas, att alla de som klaga sig till en plats, sedan kunna göra anspråk på att för den tid klagomålet varit skola de av staten ha ersättning för att de icke tidigare tillträtt sin lön eller lönetursrätt. Ja, däri ligger konsekvensen av ett sådant beslut.

*Om gratifikation
å läroverksadjunkten
P. E. F. Ågren.*

(Forts.)

Jag har, herr talman, intet vidare att tillägga, utan fasthåller vid mitt yrkande om bifall till utskottets hemstallan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den ärade talaren på Dalabänken ansåg sig kunna garantera att ett bifall till nu föreliggande förslag icke skulle medföra några konsekvenser. Jag vill med anledning därav säga, att redan nu ligger i utskottet ett femtontal fall, delvis under avvaktan på utgången av detta ärende, i vilka man med samma argumentation, som i det förevarande fallet användes, säkerligen kommer att påyrka bifall jämväl till dessa. I nämnda fall har genom myndigheternas behandling av ansökningshandlingar tjänsteårsberäkningen blivit i viss mån uppskjuten, och därigenom finnes anledning till missnöje med detta myndigheternas förfarande. Nog komma en hel del fall att följa, som med utgångspunkt från ett bifall i nu föreliggande fråga komma att förleda ökade utgifter.

Det är riktigt, att man bör försöka utöva barmhärtighet, men man får icke göra det så, att det urartar till godtycke. Och godtycke blir det uppenbart, om man i ena fallet skall frångå en viss princip för att i ett annat fall, där förhållandena kanske äro lika, säga nej. Det är det man emelertid håller på att göra, när kammaren på det sätt, som det här nu förefaller vara anledning tro skall ske, frångår principer, som man vid förberedande behandlingen i utskottet försökt upprätthålla.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Den siste ärade talaren förklarade, att det ligger inne 15 sådana här framställningar i avvaktan på detta ärende. Jag tror mig veta, att det är fråga om några järnvägstjänstemän, som blivit förordnade efter årets början, vilka önska att bliva betraktade som tjänstgörande hela året, kammaren torde kanske erinra sig, att för icke många veckor sedan förelåg ett alldeles liknande fall, då det gällde extralärare. Ett enhälligt utskott hade formulerat villkoren för erhållande av krigstidstillägg så, att storleken av dessa blev beroende på vissa rätt olikformiga åtgärder av läroverksmyndigheterna med hänsyn till dagen för deras förordnande. När man såg på detta litet närmare, fann man att detta föranledde, att somliga extralärare helt orättvist, ehuru de voro förordnade för fullkomligt lika lång verklig tjänstgöringstid, på grund av viss skillnad i fråga om det på ferietid inträffade datum, varifrån förordnandet gällde, skulle komma i en annan ställning än andra. Detta korrigerades av kammaren fullständigt enhälligt gentemot ett enhälligt utskott, därför att kammaren faun, att det var en absolut rättvis begäran.

Nu vill jag säga även i avseende på förevarande fråga att om detta fall skulle ha sådana konsekvenser med sig, att liknande fall, där det är fullständigt till evidens adagalagt, att en fordran är absolut materiellt rättvis, också bliva behandlade på samma sätt, kan jag icke se, att detta vore någon olycka.

Det är ju för övrigt att beklaga, att Ägren verkligen icke blev järnvägsman, ty då kanske han kunde ha kommit i åtnjutande av den förmån dessa järnvägsmän ha fått nämligen att Kungl. Maj:t hade föreslagit att låta honom få sin rättvisa lönetursberäkning. Nu blev han i stället en stackars läroverksadjunkt, som fick börja sin verksamhet på den banan som extralärare, med 1 200 kronors lön och som nu har svultit sig fram till denna tid, då han har tre terminer kvar till pensionsåldern. Under hela denna tid, då alla myndigheter och alla som känna till läroverksförhållanden varit fullkomligt ense om orättvisan i dessa lärares dåliga löneförhållanden, jämförda med andra statstjänstemäns med motsvarande utbildning har han nu fått draga sig fram och därjämte har han varit utsatt för denna alldeles speciella olycka som hänt honom.

Det sades av en föregående talare, som förde utskottets talan, att Ägren skulle ha gjort sig beräkning på att få av staten ersättning, därför att han icke blev utnämnd av domkapitlet i rätt tid utan att han fick klaga sig till platsen, och det skulle ju ha stora vittgående konsekvenser. Jag ber att få erinra, att det är icke fråga om det nu. Han har visserligen själv gjort även en sådan beräkning, men det har icke jag för min del tagit upp i motionen, utan jag har endast hemställt med åberopande av billighetsskäl om en gratifikation på 1,500 kronor, med anledning av den andra därmed icke sammanhängande förlust han lidit däri- genom, att domkapitlet vägrat honom att avlägga prov för löne- tursberäkning — ett belopp, som ingalunda ens täcker denna förlust, långt mindre den andra. Då klagade han hos Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t gav honom rätt, men domkapitlet meddelade honom detta så sent, att det var honom fullkomligt omöjligt att begagna sig av denna rätt. Domkapitlet begick således ett nytt fel, och däri- genom förlorade han denna fördel. Om han skulle få full ersättning för den förlust han lidit däri- genom, skulle det gå till mycket större summor än det lilla belopp jag uteslutande av billighetsskäl föreslagit.

Nu skulle i alla händelser säkerligen varken Ägren eller motionären eller någon annan ha yrkat på någon särskild åtgärd för honom, om det icke nu förelegat alldeles särskilt ömmande omständigheter i detta fall, vilka tala för en åtgärd, som redan i och för sig grundar sig på rättvisa. Det är ju det, att han har en så ovanligt stor familj, hustru och nio barn, och befinner sig på gränsen till verklig misär. Under sådana förhållanden förefaller det, som om det skulle vara bra obarmhärtigt, om han icke skulle få denna till hjälp.

Det har antytts, att detta skulle bli ett farligt precedensfall, men jag ber då att få erinra, att det finnes många föregående dylika fall, som föreligga i riksdagens historia. Jag känner ett fall rörande en läroverkskollega 1862, men jag skall icke vid denna framskridna timme trötta kammaren med att repetera det. Jag känner också ett fall, som inträffade helt nyligen beträffande en

*Om gratifikation
till läro-
verksadjunkten
P. E. F. Ägren.
(Forts.)*

Om gratifikation
 tion åt läro-
 verksadjunkten
 P. E. F. Ågren.
 (Forts.)

ingenjör i statens tjänst, vilket fall är rätt analogt. Det har för övrigt inträffat många andra fall, där riksdagen av billighetsskäl har vidtagit åtgärder, som äro analoga med detta, så det här är icke första prejudikatet.

Jag vädjar på det allra livligaste till kammarens känsla för rättvisa och även till dess goda hjärta naturligtvis, men i främsta rummet till dess känsla för verklig rättvisa, att icke tillsluta sitt öra för denna i högsta grad behjärtansvärda klagan, och jag yrkar därför bifall till biskop Bergqvists reservation.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Jag skall icke låta mig på bemötande av de olika skäl, som anförts av de talare, vilka uppträtt för utskottets förslag, men jag vill i anledning av herr Carl Gustaf Ekmans yttrande säga några ord. Han tycktes vilja framställa saken så, att frågan om vissa järnvägstjänstemäns rätt att beräkna tjänstear inom utskottet bordlagts eller återremitterats till vederbörlig avdelning i avvaktan på utgången av den fråga, som nu behandlas och att utgången av denna fråga skulle anses bli prejudicierande för dessa fall. Detta är dock icke riktigt, ty frågan om dessa järnvägsmän remitterades till avdelningen av helt andra skäl. Men sant är, att det under debatten om denna remiss kom på tal, huruvida icke utskottets uttalande och riksdagens beslut rörande ifrågavarande järnvägstjänstemän kunde bli prejudicierade med avseende på det Ågrenska fallet, alltså alldeles omvänt, mot vad herr Ekman sagt. Nu skulle man ju ha kunnat tänka som så, att de som velat göra den Ågrenska frågan beroende av järnvägstjänstemännens sak skulle ha varit med om att låta denna fråga fått vila, tills deras ärende blivit behandlat. Det fanns emellertid icke någon vidare stämning härför, fastän förslag därom framställdes i utskottet. Jag är i varje fall fullkomligt övertygad om att frågan om järnvägstjänstemännens tjänsteårsberäkning kommer att avgöras fullkomligt oberoende av den fråga, som vi nu behandla.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag vill endast replikera i anledning av ett par uttalanden.

Herr Strömberg sade, att han icke i mitt anförande hört något nytt. Det förvånar mig i högsta grad, därför att jag dock sökte göra gällande och argumenterade för just de synpunkter, som herr Strömberg i enlighet med sin mening förklarade icke här kunde läggas till grund för denna frågas lösning, nämligen hänsynen till billighet och rättvisa. I det avseendet får man väl säga, att jag hade skäl, som åtminstone gent emot de synpunkter som herr Strömberg lade på denna fråga och även statsutskottet har anlagt, voro nya, om också icke jag var den förste talare, som något berörde dem.

Vidare sade herr Strömberg, att jag hade missförstått, vad

han uttalade rörande Kungl. Maj:ts ställning till en underordnad myndighets beslut i utnämningsfrågor. Ja, det är möjligt, att jag gjorde det, men jag vågar påstå, att både herr Strömbergs uppfattning i den frågan och min uppfattning äro fullkomligt likartade, då man tager hänsyn till den juridiska ställningen för den tjänstsökande. Det är således fullkomligt likartade förhållanden, fastän jag bedömer frågan från min synpunkt och herr Strömberg från sin.

*Om gratifikation
till läro-
verksadjunkten
P. E. F. Ågren.
(Forts.)*

Vad beträffar mitt uttalande, att detta icke hade några konsekvenslinjer, så vidhåller jag det, men däremot har jag ingalunda sagt, att det icke kan finnas vissa med den föreliggande frågan *besläktade* frågor, som i vissa avseenden äro *analog*a. Jag vill endast bestrida att genom den här frågans avförande alla lönetursberäkningsfrågor komma att bliva prejudicerade. De innefatta i sig så många skiftande och olikartade ämnen, att jag vågar påstå, att frågor av den speciella art, som det här gäller, icke kan ha några farliga konsekvenser.

Det vill ju synas, som om kammaren mycket litet vill lyssna till de mycket veka tonfall, som vi här söka anslå för att beveka kammaren till att i det här fallet visa en särskild *billighet*, och det är ju möjligt, att det alldeles särskilt beror därpå, att denna fråga kommit till statsutskottet. En mycket bemärkt ledamot av kammaren, som jag talade med, sade till mig: »Ja, ser du, den här frågan hade blivit på annat sätt behandlad och antagligen fått en annan lösning, om den hade gått till bankoutskottet, därför att det utskottet är så vant att taga fattiga änkor och barn under armarna och lämna pensioner och gratifikationer. Statsutskottet ser sådana här frågor uteslutande ur höga och stora finansiella synpunkter.»

Är det nu fallet, ja, då förstår jag, att frågan är dömd. Om det åter icke skulle vara förhållandet, utan trots den tillfälliga omständigheten, att den icke gått till bankoutskottet, billighets-skälen och rättvisan skulle få tala, då har jag ännu en viss förhoppning om framgång.

Herr Pers: Endast ett par ord! Reservanten och de som tala för hans förslag ha velat bagatellisera de konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till reservationen. Jag begagnar tillfället att fästa kammarens uppmärksamhet på den konsekvens som redan dragits av kammarens och riksdagens beslut i lördags angående anslag till lappmarkssocknarna. Det ligger icke alls på det här planet, men förhållandet var, att statsutskottet desavouerades, och den omständigheten togs nu till intäkt för att man även här bör bryta med statsutskottets uppfattning. Tro då herrarna kanske, att även vi inom statsutskottet skulle lämna våra principer? Är det meningen? Ja, då tror jag icke, att det blir riktigt bra, ty ifråga om just detta anslag till lappmarkskommunerna är jag alldeles övertygad om att kammaren för vilse. Jag var så övertygad om att kammaren skulle följa utskottet, att jag

*Om gratifikation
till läroverksadjunkten
P. E. F. Ågren.
(Forts.)*

icke begärde ordet efter det anförande, som hölls till förmån för anslaget. Jag trodde icke, att kammaren skulle gå den andra vägen. När vi hade påpekat, att beskattningen i lappmarkskommunerna icke var högre än på andra håll ute i landet, så mente jag, att det skulle vara ganska avgörande. Jag begagnar nu detta tillfälle, herr talman, att upprepa de skattesiffror, som den officiella statistiken —

Herr talmannen: Jag hemställer, att den ärade talaren måtte hålla sig till ämnet.

Herr Pers: Det är bara några ord, herr talman. Stensele har en kommunalskatt på 5 kronor 42 öre, Tärna 9 kronor 11 öre, Sorsele 8 kronor, Vilhelmina, som det mest var fråga om, 8 kronor 35 öre och Fredrika 4 kronor 91 öre. Jag har velat säga detta, för att visa, att kammaren i alla fall torde böra hålla på principerna och att konsekvenserna kunna vara rätt så vittgående.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber blott att gent emot herr Bergqvist få vidhålla mitt tidigare yttrande. Jag sade icke, att man har uppskjutit frågan om järnvägstjänstemännen i avvaktan på behandlingen av detta fall, utan jag sade, att det finnes de inom utskottet som avvakta denna frågas utgång för att därefter taga position i frågan om järnvägstjänstemännens framställning. Och jag ber att få erinra herr Bergqvist om att herr Bergqvist själv i utskottet önskade, att de båda frågorna skulle behandlas i ett sammanhang. Ja, herr Bergqvist anslöt sig till det av herr Björck inom utskottet framställda yrkandet, att frågorna skulle uppskjutas och behandlas i ett sammanhang.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas; och förklarade herr talmannen efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 44.

Om gratifikation åt läroverksadjunkten P. E. F. Ågren.
(Forts.)

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

nr 42, angående vissa ändringar i bankreglementet; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt befattningshavaren vid postverket P. A. Larsson.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande ändrat sätt för utdelning till riksdagens ledamöter av statistiskt tryck.

Ang. ändrat sätt för utdelning av statistiskt tryck till riksdagens ledamöter.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 123, hade herr *Rosén* hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ändrat förfaringssätt beträffande utdelning till riksdagens ledamöter av statistiskt tryck, syftande bland annat till större sparsamhet, samt att vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Men hänvisning till att den fråga, som berörda motion avsåge, vore föremål för utredning, hade utskottet i nu föredragna utlåtanden hemställt, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Rosén*: Det kan icke råda mer än en mening om att den distribution av trycksaker som nu äger rum är förenad med slöseri. Enligt vad jag hört uppgivas har också utskottet ursprungligen haft för avsikt att tillstyrka motionen, men utskottet fann, att klämman icke stod i full överensstämmelse med motiveringen och därför blev den avstyrkt. Jag har nämligen i motiveringen talat om »kommittébetänkanden, styrelseberättelser m. m.», men i yrkandet om »statistiskt tryck». Jag har hört mig för hos kammarens sekreterare, som förklarar, att det icke möter något hinder för utskottet att ändra yrkandet, så att det överensstämmer med den motivering, som förekommer i motionen. En sådan ändring eller kanske en ännu längre gående ändring gjordes av samma tillfälliga utskott år 1915 i en liknande fråga, som också gällde det statistiska trycket. Då hade motionären föreslagit vissa förändringar rörande statistikens utarbetande och offentliggörande, men samma

Ang. ändrat
sätt för ut-
delning av
statistiskt
tryck till
riksdagens
ledamöter.

(Forts.)

utskottet föreslog en utredning rörande förändring av »statistikens utarbetande, offentliggörande och distribuering», alltså en utvidgning. Det skulle icke bliva förhållandet här utan blott en obetydlig ändring av klämman.

Då det förefaller, som om en ändring i det avseende, som motionen förordar, borde komma till stånd så snart som möjligt, hemställer jag, att kammaren ville återremittera detta ärende till utskottet. En liknande återremiss i en närbesläktad fråga har ägt rum tidigare i dag, och jag anser, att ett positivt resultat nu borde vinnas även i denna fråga.

Herr Nylander: Herr greve och talman, mina herrar! Som motionären själv medgivit, stå motiveringen och klämman i hans motion icke i full överensstämmelse med varandra, och det tillfälliga utskottet, som icke har motionsrätt, har icke ansett sig befogat att gå utöver vad motionären i klämman alldeles bestämt uttalat som sitt önskemål, eller »att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ändrat förfaringssätt beträffande utdelning till riksdagens ledamöter av *statistiskt tryck*, syftande bl. a. till större sparsamhet, samt att vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda».

Då, såsom utskottet här tydligt och klart påvisar, detta spörsmål om utdelande av statistiskt tryck redan för närvarande är föremål för utredning, så har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka en ytterligare utredning rörande ifrågavarande statistiska tryck utan har näst avstyrka motionen.

Beträffande motiveringen, så talas visserligen däri även om kommittébetänkanden, styrelseberättelser och dylikt, men där pekas på flera ställen just på statistiken. Så till exempel framhålles det, att de som önska statistiken under 1920 böra under 1919 års riksdag därom göra anteckning, Statistisk årsbok bör utdelas o. s. v., så man har otvivelaktigt anledning att säga, att motionen även i motiveringen synes lägga huvudvikten på statistiken.

Motionären uttalar vidare i motiveringen det önskemålet, att det måtte tagas under överbägande, huruvida icke de trycksaker, varom här är fråga, borde i den mån utgivningen ägde rum under tid, då riksdagen ej är samlad, kunna sändas till rekvisitens hemort, liksom fallet är med Svensk författningssamling. Detta förfaringssätt tillämpas redan nu, såsom tydligt angives i den bilaga, som åtföljer utskottets betänkande. Där framhålles tydligt och klart, att riksdagens ledamöter äro berättigade att när som helst från riksgäldskontoret utbekomma de betänkanden, av vilkas innehåll de önska taga del. Man kan icke då lämpligen ytterligare skriva till Kungl. Maj:t om en sak, som redan nu på önskat sätt tillämpas.

Mig synes, att motionären lämpligast bör återkomma till en annan riksdag med en mera klar och tydlig motion i ämnet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Huvudvikten ligger icke där herr Nylander funnit den, utan den ligger däri att jag begär utredning rörande distributionen till kammarens ledamöter i fråga om kommittébetänkanden, styrelseberättelser m. m. Där nämnes icke ordet statistik. Att detta sedan använts i fortsättningen beror kanske huvudsakligen därpå, att kammarens ledamöter i allmänhet benämna allt detta tryck med det gemensamma ordet statistik. Det förefaller också, som om jag hade goda skäl för att använda det ordet, ty i den riksdagsskrivelse av år 1915, som utskottet åberopar, heter det bl. a.: »Vidare bör undersökas, huruvida icke med ekonomisk fördel en utgallring ur den officiella statistiken kan företagas av vad som icke kan anses falla inom statistikens egentliga område, nämligen vad som utgör rena förvaltningsredogörelser», d. v. s. detsamma som jag här kallat styrelseberättelser. Riksdagen har själv benämnt dessa förvaltningsredogörelser för statistik, och något större fel från min sida föreligger alltså icke.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Ordet lämnades på begäran till herr Ström, som anförde: Hungersnöden nalkas vårt land i allt hemskare gestalt. Tillståndet i de större städerna och industrisamhällena, men även i de kargare skogs- och jordbruksbygderna, blir allt mera förtvivlat. I huvudstaden, som jag närmast representerar, ha förhållandena nu nått ett stadium, som för de fattigare lagren överskridit den rena svälten och till och med fört medelklassen till gränsen av undernäring. Endast de förmögna, vilka för de livsmedel, kläder etc., som stå att få, kunna utan ekonomisk ruin betala de för varje timma stigande, oerhördt uppgjagade priserna, kunna undgå svälten. Särskilt svårt lida barnen i de fattigare hemmen, bland vilka undernäring och sjukdomar börja härja i oroväckande grad, samt de mindre arbetsföra, de gamla och orkeslösa ävensom de arbetslösa. Till svälten har nämligen nu kommit även arbetslösheten, som hotar att taga en oroväckande utsträckning.

Till belysning av läget särskilt i Stockholm vill jag i korthet anföra följande:

Om man undantager de små brödransonerna ha nästan alla viktigare livsmedel i huvudstaden tagit slut eller sprungit upp i priser, som äro oöverkomliga för de arbetande klasserna. Potatis finnes icke mera. Mjölken räcker till en och annan deciliter om

*Ang. ändrat
sätt för ut-
delning av
statistiskt
tryck till
riksdagens
ledamöter.*

(Forts.)

*Interpellation
ang. huvud-
stadens pro-
vianter i g
m. m.*

Interpellation
ang. huvud-
stadens pro-
viantering
m. m.
(Forts.)

dagen. Smöret ransoneras med 50 gram var 14:de dag, någon gång var 8:de dag. Flottt kan nästan icke för penningar uppdrivas. Köttet hotar att försvinna och betingar priser på 6, 8 och 10 kronor pr kg., vida mer än en daglön för en väl avlönad arbetare. Ost kan icke fås. Fisktillgången är ojämn. Den enda ljuspunkten har varit äggtillgången under de senaste veckorna, men nu börjar även den att sina. Kålrötterna, på vilka de arbetande klasserna till stor del få livnära sig i dessa dagar, äro ofta till hälften skämda och odugliga till människoföda.

Samtidigt med att hungersnöden sålunda rasar, springa priserna på kläder och skodon så enormt i höjden, att arbetarfamiljerna snart gå klädda i trasor.

Tiggeriet, all nöds trogne följeslagare, har ökats i hög grad. I går besöktes mitt eget hem av 12 och i förrgår av 10 tiggare. En bekant familj till mig hade en dag 27 besök av tiggare eller andra hjälpbehövande. Stölder för nöds skull hava tilltagit. En dov och tryckande stämning vilar över staden.

Läget är synnerligen allvarligt.

Även i andra större städer och industrisamhällen, tillika som i en del kargare skogsbygder berättas läget vara synnerligen svårt, om än icke så förskräckligt som i Stockholm.

Under sådana förhållanden synes det vara av största vikt att erfara närmast om regeringen, som icke kan vara okunnig om lägets allvar, har för avsikt att vidtaga några omedelbara åtgärder för en bättre proviantering av huvudstaden och andra jämförliga platser, men även om regeringen har några möjligheter till snar förbättring av livsmedelstillförseln åt hela landet. Av intresse skulle även vara att erfara, om regeringen har för avsikt att utsträcka maximering och rasonering till ännu icke därav drabbade viktigare livsmedel ävensom till kläder och skodon. Då en vidare utbredning av arbetslösheten skulle kunna komma att medföra en fullständig katastrof för den arbetande klassen, är det även av stor vikt att erfara vilka åtgärder regeringen vidtagit eller snarast kommer att vidtaga för att förhindra vidare inställande av den industriella driften och om möjligt i stället öka arbetstillfällena.

Med anledning av vad jag sålunda anført, anhåller jag om kammarens benägna tillstånd att till hr statsministern framställa följande spörsmål:

1. Har regeringen observerat den överhängande faran för särskilt huvudstadens och därmed jämförliga orters undernäring och hotande utsvältning och om så är, hur ämnar regeringen möta denna fara?

2. Har regeringen för avsikt att införa maximering och rasonering på ännu icke därav drabbade viktigare livsmedel, ävensom på kläder och skodon?

3. Har regeringen för avsikt att vidtaga åtgärder för — till undvikande av en ödeläggande arbetslöshet — upprätthållande av den industriella driften i landet i tillräcklig utsträckning eller på andra sätt tillgodose arbetstillfällena?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Avgåvos och hänvisades till tredje särskilda utskottet följande motioner:

nr 150, av herr *von Sydow*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vattenlag m. m.; och
nr 151, av herr *Asplund*, i samma ämne.

Herr *Asplund* väckte ytterligare en motion, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.

Denna motion hänvisades till lagutskottet.

Avlämnades och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 153, av herr *von Essen* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minimipris å brödsäd m. m.; och
nr 154, av herr *Ericsson, Aaby*, i samma ämne.

Herr *Fant* väckte en motion, nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt småbrukskolonien Emaus i Norrtälje.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts närdiga propositioner:

nr 215, angående anslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;

nr 236, angående beredande av extra statsbidrag för år 1918 åt registrerade sjukkassor; samt

nr 237, angående ytterligare statsbidrag å tilläggsstat för år 1918 till det frivilliga brandväsendet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts närdiga proposition nr 233, angående grunder för pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. m.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 109, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 8, 13 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 4, 6 och 24 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen m. m., i vad propositionen avser förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 27 februari 1858 angående ordningen och villkoren för utländsk mans upptagande till svensk medborgare;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beräkning av röstvärdet enligt kommunalförfattningarna för skattskyldig, vars beskattningsbara inkomst blivit vid bevillningstaxeringen år 1918 av viss anledning nedsatt;

nr 112, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa hänseenden av förordningen om landsting m. m.;

nr 113, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen; samt

nr 114, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

Justerades tjuguet protokollsutdrag för denna dag varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,10 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 12 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 246, angående beredande av arvodesfyllnad åt tjänstemän, som på förordnande uppehålla kammarrättsråds tjänstgöring;

nr 247, angående beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen;

nr 250, angående anvisande av medel för vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott;

nr 251, angående anvisande av medel för anordnande av övningar i ställningskrig m. m.;

nr 252, angående understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar;

nr 253, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för täckande av under år 1917 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 254, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lägenhetsägaren Gustaf Andersson Wettergren från Värmdö socken m. fl.; samt

nr 255, angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Landskrona.

Justerades protokollen för den 6 och den 9 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande bestämmelser om valsättet vid val till andra kammaren och landsting;

statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Sydsvenska kraftaktiebolaget angående vattenhushållningen vid vissa vattenfall i Lagan;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 29 i nionde huvudtiteln av innevarande års statsverksproposition gjorda framställning om anslag till fåravelns befrämjande ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anledning av framställning från Magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa av bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark till botaniska institutionen vid universitet i Uppsala;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 för utdikning av staten tillhöriga bränntorvmossar;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av viss kronan tillkommande fordran av jägmästaren i Stockholms revir A. E. A. F. Maass;

nr 47, i anledning av remiss från första kammaren av väckt motion angående ändring av 6 § i förordningen om jordägares rätt över vattnet å hans grund; samt

nr 48, i anledning av remiss från andra kammaren av väckt motion om upphävande av 6 § i förordningen om jordägares rätt över vattnet på hans grund och lagrummets ersättande med bestämmelser av annat innehåll.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg åt hospitalsläkaren vid Östersunds hospital K. J. T. Freidenfelt;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn och bokhållaren hos statskontoret A. A. Tersmeden att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för intendenten i överintendentsämbetet F. H. V. Eckert att övergå till byggnadsstyrelsens avlöningsstat;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vaktmästaren hos kommerskollegium Carl Gustaf Malmström att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av ytterligare låneunderstöd till täckande av kostnaden för anläggning av järnväg från Gånghester till Ulricehamn;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt tillfälligt lönetillägg åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste kontorsbiträdet vid statens järnvägar A. W. Kjellson att gälda visst honom till utgivande ådömt ersättningsbelopp m. m.

Anmäldes och godkändes:

lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 115, till Konungen i anledning av väckt motion om godkännande av vissa lagbestämmelser mot användande av mutor och bestickning vid ekonomiska uppgörrelser m. m.; samt

jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 116, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en odlingsorganisation samt i ämnet väckta motioner.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 385, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande av en redogörelse över de förluster av människoliv och egendom, som sedan världskrigets början inträffat inom svenska handelsflottan, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 10, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, i vad den avser förslag till förordning om provtaxering bör hänvisas.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 40—42.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 43, i anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående understöd åt vissa äldre behövande folkskollärare och småskollärare m. fl., bifölls utskottets i memorialet gjorda hemställan, och hänvisades ifrågavarande proposition till bankoutskottet.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 5:o av bankoutskottets utlåtande nr 39, angående vissa framställningar rörande anslagen under riksstatens tionde huvudtitel, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få föreslå, att på morgondagens föredragningslista först bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden m. m., dels ock i anledning därav väckt motion.

Detta förslag antogs.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 246, angående beredande av arvodesfyllnad åt tjänstemän, som på förordnande uppehålla kammarrättsråds tjänstgöring;

nr 247, angående beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen;

nr 250, angående anvisande av medel för vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott;

nr 251, angående anvisande av medel för anordnande av övnin-
gar i ställningskrig m. m.;

nr 253, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för täckande av under år 1917 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag; samt

nr 254, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lägenhetsägaren Gustaf Andersson Wettergren från Värmdö socken m. fl.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 252, angående understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar; och

nr 255, angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Landskrona,

blevo dessa propositioner på begäran bordlagda.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-
marens sammanträde avslutades kl. 3,16 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.